

Yolooj tziib'al

Uspanteko

Yolooj Tziijb'al

Uspanteko

Ra wuuj ri, sipal qe jjachiik re taq ra ak'l li tijoib' re jbt'iik jun
Paxil Kayala' li t'o'oj ib.

AUTORIDADES MINISTERIALES

Oscar Hugo López Rivas
Ministro de Educación

Héctor Alejandro Canto Mejía
Viceministro Técnico de Educación

María Eugenia Barrios Robles de Mejía
Viceministra Administrativa de Educación

Daniel Domingo López
Viceministro de Educación Bilingüe e Intercultural

José Inocente Moreno Cámbara
Viceministro de Diseño y Verificación de la Calidad Educativa

Samuel Neftalí Puac Méndez
Director General de Currículo -DIGECUR-

Ana María Hernández Ayala
Directora General de Gestión de Calidad Educativa -DIGECADE-

Carlos Jacinto Coz
Director General de Educación Bilingüe Intercultural -DIGEBI-

Equipo de elaboración y coordinación

Juan Antonio Us Maldonado
Autor

Ixkusamil María Estela Alonzo
Asesora Pedagógica

AvantGarde BK BT
Fuente para idioma Maya

© Ajil Maya' Wuj
Fuente para numeración Maya

DIGEBI
Agustín Tojín Castro
Ilustración

Alvaro Cuá
Diseñador y diagramador

Lisbeth Son
Revisión y actualización de Artes Finales

Equipo Técnico de DIGEBI

Rómulo Xicay Ajuchan
Subdirector de Educación Bilingüe Intercultural

Coordinación de la publicación
Departamento de Materiales Educativos de DIGEBI

“Se autoriza al Ministerio de Educación la edición y publicación del presente material en apoyo al Sistema Educativo Nacional”. Lo indicado en cumplimiento con los Artículos 5, 14, 17, 21, 24 y 25 del Decreto 33-98 de fecha 19 de mayo de 1998, Ley de Derechos de autor y Derechos Conexos.

La diagramación, actualización y adaptación de este documento se realizó gracias al apoyo de Save the Children y el financiamiento del proyecto NORAD, dentro del resultado: *Maestros de escuelas primarias aplican metodologías innovadoras y orientadas en el niño para mejorar el aprendizaje.*

Save the Children

Estimados niños y niñas de Guatemala:

En sus manos tienen uno de los tesoros más preciados para mejorar sus aprendizajes.

Este libro se ha elaborado con el propósito de mejorar y aplicar conocimientos relacionados con la comunicación; cada página contiene actividades novedosas e interesantes para que puedan disfrutar y gozar cada una de ellas.

Se han incluido temas relacionados con la escucha, el habla, la lectura y la escritura, que les servirán para desenvolverse en su vida diaria con sus compañeros de clase, maestros, padres, abuelos, hermanos y con todas las personas con quienes se comunican a diario.

En el mundo de la lectura y la escritura encontrarán cuentos, leyendas, chistes, poemas, juegos de palabras y divertidos proyectos, entre otros. Se divertirán aprendiendo solos, con sus compañeros de aula y con su maestro o maestra.

Les invito a descubrir en este libro, las lecturas y actividades que podrán compartir. En la medida que vayan avanzando, se darán cuenta de lo que han aprendido para su desenvolvimiento personal en el salón de clase, en el hogar y en la comunidad donde viven.

Hagan de este libro un buen amigo y gocen su aprendizaje en el área de Comunicación y Lenguaje. Estoy seguro que disfrutarán y desarrollarán su deseo por aprender a comunicarse al escuchar, hablar, leer y escribir.

Con especial cariño,

Doctor Oscar Hugo López Rivas
Ministro de Educación.

Jya'ik jb'ee chaak

K'amalb'ee re Tijonk li Kiib' Tziijb'al -DIGEBI- ri jun K'amalbee, re tijonk li kiib' Tziijb'al re tinmit Paxil Kayala', tijiin tichaakun chub' jtziib'al ajmayb' kristyan laq tijoj ib' re qatinmit Paxil Kayaka'. Re junab' ri, k'amalb'ee ri, tija' rechaq yaq ak'l re tijoj ib' re Tz'unun Kaab', tiyolow taq li Tz'unun Tziijb'al -Uspanteko- jun wuuj jb'iij: **Yolooj Tziijb'al Jroox Junab' Uspanteko.**

Wuuj ri, re Yolooj Tziijb'al, b'anol rechaq taq ra ak'l, re jroox junab' li tijoj ib'. Li nab'ee tunaaj re wuuj ri, taq ra ak'l, tiretamaj taq nen tiyoloow li jun yolooj, jilon re' nen jya'ik jtziil wiich re ech'elxiik jilon re ni'j kristyan chik, jilon neri tiretamaj taq, taq ra ak'l nen no'j pixab' wi li qab'antajk, nen jb'aniik k'toj chii', nen retal jwiich uleew, nen awas wi li qab'antajk, jkojiik ranm tz'iib', jk'exwach b'iij pach rechb'ej b'iij. Nojel no'j k'utunk ri wi wichb'l la', jilon wi retal chaak la'.

Li jkaab' tunaaj re wuuj ri tita'maj jk'utiik, k'ere'l tziiij, ranm tziiij, jk'iyirsaj b'iij, jk'ojiik nimaq tz'iib', jkojiik "aj", jkojiik retal tz'iib', riliik b'iij, tziiij nik' ti'el, tziiij jalan ti'el jilon pach nen jb'aniik riliik qleen. La' nojel k'utun ri, wi chi jujunal jxaaq wuuj wiichb'l, jilon retal chaak, re tichaakun taq yaq ak'l re tijtz'iib'aj taq, tijsik'ij taq, jilon re tijyol taq riij juntiir no'j k'utunk.

Li jroox tunaaj tita'maj jk'utiik, riliik jta'ik qab'antajk ooj aj Tz'unun Kaab', qab'antajk ooj aj Tz'unun Kaab', kunb'l wuran, jtikiik jwiich uleew li Poop Wuuj, q'iij re Chilb'q'iij re aj Mayb', jtiikiik ab'iix li qab'antajk, jb'aniik poot' re aj Tz'unun Kaab', ajkuun, ajtz'aaq pach ni'j no'j k'utunk chik. Li tunaaj ri, chi jujunal no'j wi retal chaak jilon re' chaak tiran taq na, taq ra ak'l li jaa tijoj ib'.

Li jkaaj tunaaj kla' tita'maj k'ii no'j k'utunk chub' qachuuch uleew, chopka' jaa', k'ichee'laj, chee', uleew, jwajich chee', iik', q'iij, ch'umil pach ni'j qleen chik wi wich uleew. Li tunaaj ri, chi jujunal no'j wi retal chaak jilon re' chaak tiran taq na, taq ra ak'l li jaa tijoj ib'.

Jkojik retal wiichb'l

Xilj man wuuj re Yolooj Tzijb'al re nab'ee junab' li Uspanteko, re chi jujunal tunaaj wi' b'elejeb' retal chaak tikojsaj li wuuj, jilon ri tiya'w jb'ee jchaakaq yaq ak'l li jaa tijoj ib'. Neri tiqaya' jb'iij, nen jchaakon chi jujunal retaal chaak, jilon nen chaak tib'ansaj we wi li qawuuj.

Okeeb' re nojel etamb'l, chub' no'j etamb'l tijiin tik'utsaj.

Takiil, re tiqatok ni'j no'j re tiqanimarsaj nen tijiin tik'utsaj

Tiqasik'ij jwiich qawuuj pach ni'j wuuj chik.

Tiqatijoj qilib', chub' no'j, jilon chub' no'j tiqetamaj na.

Ojtz'iib'an li jun perpik wuuj pach li qawuuj

Nen tiqetamaj, tiqachomorsaj riij jurub' etamal qawi'l.

Qile' wiichb'l wi li wuuj, re tiqachomorsaj riij.

Qleen tikojsaj re looq' tib'ansaj chaak.

Ojchaakun qik'an jilon rik'il kiib', pach ni'j qapach chik.

Jcholaaj wuuj

Pág.

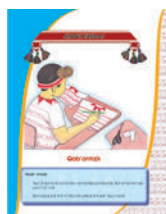
Nab'ee tunaaj
Inq'ajiik li tijoj ib'

• 1

Jkaab' Tunaaj
Ojyoloow

• • 21

Jroox Tunaaj
Qab'antajk

: | 45

Jkaaj tunaaj
Qachuuch Uleew

: || 69

Chololtzii/Glosario

: ||| 97

Wuuj xkojsaj /Bibliografía

: ||| 98

NAB'EE TUNAAJ

Inq'ajiik li tijoj ib'

Rayb' no'j:

- Tijmaj jcholaaj tajkil tziiy ya'l li tziib'al re nojel q'iij jilon tz'iib'al
- .. Tib'iij nojel jtziij pach jchomorsan lamas tijkoj qus taq laj b'ee chaak

Tijtaaw nen tib'ijsaj jilon nen tz'iib'al

Tiqaasik'ij jwiich

Rik'il qapach tiqil, jilon re' tiqaasik'ij jwiich nen wi wiich wuuj. Re chaak ri rajwaxi' tiqata tziij jilon re' tiqata nen tz'iib'al li wuuj. K'utunk:

Nen tiqab'an na
lajori xjb'iij ajtiiij

Xjb'iij rajwaxi'
tiqaasik'ij jwiich ra
wuuj ri

Tiqaasik'ij jwiich tz'iib' wi li tz'olom tz'iib'ab'l, ajrik'u re' tiqab'an li qawuuj nen tz'iib'al.

Qus apetikaq li tijoib'
Lajori ojchaakun li qawuuj
Ajrik'ure' tiqak'ut chiwch
ajtiiij

Ojchaakun rik'il qapach re tiqaq'asaj jb'aniik chaak re nen tjiin tib'ijsa jilon re', re nojel tz'iib'al. Rik'il qapach tiqab'an jun chaak chop wi ajsik ojchaakun b'aka'.

Qile' nen tijiin tich'a'w jilon nen tijiin tijaaw

Tiqatijoj qiiib'

Rik'il jun qapach tiqatijoj qiiib' nen tz'iib'al li wuuj, neri tiqil nen tijiin tich'a'w jilon nen tijiin tijaaw.

Jurub' awuuj
xak'omch lxchel

tijiin tich'a'w

tijiin tijaaw

Lamas atb'e
lajori Keel

Jor saq'il riliik ra
apoot' lxchel

Rik'il jun qapach chik, tiqatz'iib'aj kiib' k'utun li qawuuj, jilon re' qaq'asaj jb'aniik rik'il jun qapach chik lamas tiqakoj qatzijib'al.

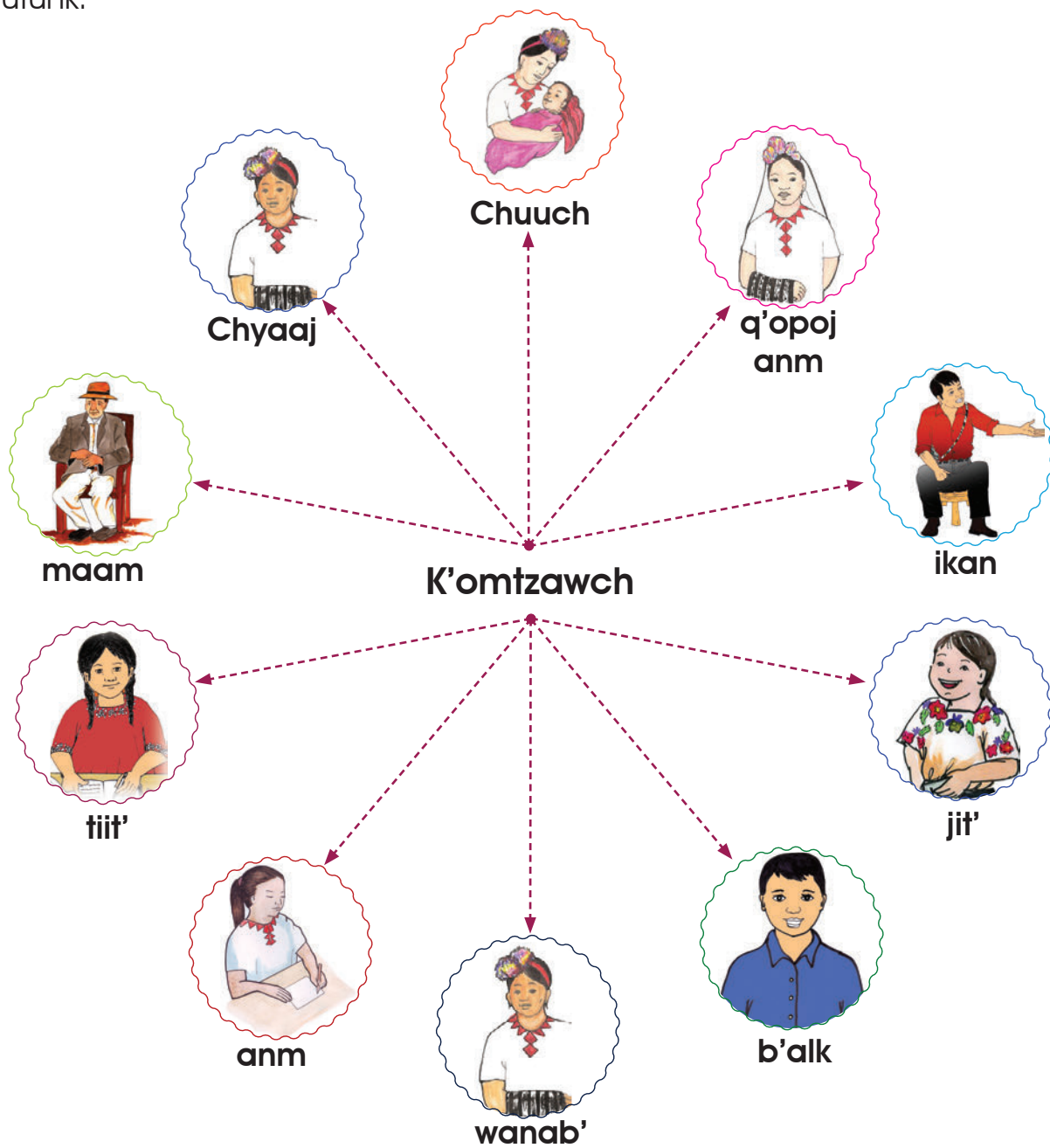

Qaye' jtziil wiich li tijoj ib' jilon li qakomon

Tiqatijoj qilib'

Rik'il qapach tiqatijoj qilib' re jya'ik jtziil wiich li jaa k'olb'al jilon re li qakomon. K'utunk:

Ojchaakunk

Tiqatok kiib' qapach, tiqasik'ij jwiich wuuj, ajrik'ure' tiqanuk' rik'il jun juch' tziij nik' timajsaj jcholaaj. K'utunk:

¿Nen tiqab'ij re qech'elxik ri re' titijmaj qawaa?

K'omotzawch

We wi jun maak xran jun kristyan tziij tijb'ij re jun chik ri...

atint'o'w

We ne jun kristyan kita' tijq'i' reqa'n, nen tiqab'ij re...

k'omo

We jun ktistyan tjiin tijk'osk'oj qochooch jwi'l ojtok, nen tiqab'ij re...

kuy inmaak

Nen tab'ij re jun kristyan we ne chiqaj ojt'o'w ...

oken

We ne tiqak'ul jun kristyan li b'ee nen tiqab'ij re...

b'an jun toq'ob'

Jroox Junab'

Yolooj Tziijb'al

Qleen tiya'w taq jtakiil tzii

Qile'

Qile' jilon qayole' nen jtakiil tzii tijya' chqe wichb'l wi wich wuuj.

Saq'j

jab'

reliik jab'.

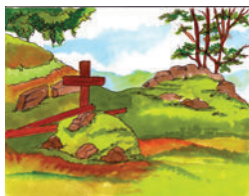
Saqark

kamiik

b'iis/oq'eej

Kamiik

ichik'

nimq'iij

Ojchaakunk

Rik'il kiib' qapach ojchaakun li qawuuj, lamas tiqachomorsaj jtakiil tzii tijya' chqe nojel qleen wi wich uleew. K'utunk:

Ri re' jun tz'ii' jor tiwu'n chijk'ulel qochooch tjiin tijya' jtakiil jun kamiik

Ri re' tjiin jab', jik'ure' ti'ook jun xokaq'b' chiwch wich uleew ri ri jun k'utun tijya' jb'iij chqe titener jab' tjiin.

Nen qleen tiqakoj re ojk'amb'i laq jalan taq luwr chik

Tiqasik'ij jwiich

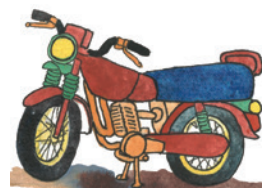
Li qawuuj tiqasik'ij jwiich jb'iij ch'iich' tiqach'ob' jwiich jilon ch'iich' tikojsaj li qakomon pach li qatinmit.

lb'oy ch'iich'

xiik' ch'iich'

kwa'y ch'iich'

Ketkiik ch'iich

ch'iich' b'elal mees

nim lb'oy ch'iich'

Qile'

Qile' wichb'l wi li qawuuj, ajrik'ure' tiqayolnen ch'iich' tiqil li wichb'l.

Chi jchi' jaa'

Tiqasik'ij jwiich

Rik'il qapach jilon qapach tiqatijoj qilib' re ra b'iix chi jchi' jaa'. Re b'iix ri, nab'ee tiqasik'ij jwiich wuuj, ajrik'ure' tiqaka'mulaj.

Chi jchi' ra jaa' ti'ooq' yaj Ch'umil
Pun, chi pun, chi pun.
¿Nen chaak ti'ooq' yaj Ch'umil?
Jwi'l kita' jaa' xilj ra jq'iib'
Pun, chi pun, chi pun.

Chi jchi' ra jaa' ti'ooq' yaj Tojil
Pun, chi pun, chi pun.
¿Nen chaak ti'ooq' yaj Tojil?
Jwi'l kita' jaa' xilj ra jq'iib'
Pun, chi pun, chi pun.

Chi jchi' ra jaa' ti'ooq' yaj Nikte'
Pun, chi pun, chi pun.
¿Nen chaak ti'ooq' yaj Nikte'?
Jwi'l kita' jaa' xilj ra jq'iib'
Pun, chi pun, chi pun.

Pixab' b'antaj li qakomon

Ojchaakunk

Rik'il kiib' qapach ojyoloow chub' nojel pixab' b'antajk wi laj qakomon. Re chaak ri rajwaxi'n tiqil nojel wichb'l wi li qawuuj.

Komon chaak

T'o'onk

K'omowank

Jloq'aj loqlaj ixiim

Kojonk chiiwch qamaam

Jloq'aj nojel awaj

Kojonk chiiwch qamaam qatiit'

Ki'kotemal li qak'aslemal

Jb'aniik k'otoj chii'

Tiqatijoj qiib'

Tiqamulaj qiib' rik'il kiib' qapach, tiqab'an k'otoj chii' li jaa re tijoj ib'. Re jb'aniik jun k'otoj chi', nab'ee tiqatok na jun yolooj; ajrik'ure' tiqamulaj nojel qachomb'l re nen jb'aniik tiqab'an. K'utunk:

Qatzijb'al

¿Nen chaak tab'iij aat tjiin tik'is qatzijb'al?

_____

¿Nen rajwax na tiqab'an re kita' tik'iis qatzijb'al?

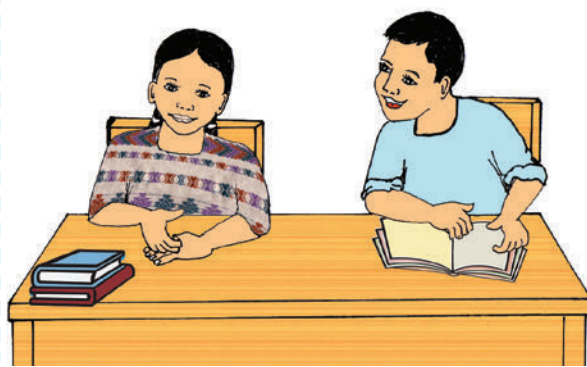
_____

¿Wi ni jun jaa tjiin re chaak chub' qatzijb'al?

_____

¿Nen chaak rajwax tiqetamaj jtz'iib'aj qatzijb'al?

_____

Rik'il jun qapach chik tiqab'an jun k'otoj chi', chub' jwiich uleew, rajwax b'aka' tiqamulaj qachomb'l, ajrik'ure' tiqatz'iib'aj tz'onin xil jun jxaaq wuuj, chop nab'ee k'utunk:

Jwiich uleew

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Awax li Tz'unun b'antajk

Qile'

Tiqil wichb'l, ajrik'ure' tiqasik'ij jwiich nen tz'iib'al chub' awas tijb'ij taq qamaam qatiit', chub' nojel qleen li qak'aslemal, awas ri re' nojel qleen kita qus tiqab'an jwi'l k'uli rajwaxi tiqakoj li qak'aslemal.

Awax jun wunaq tikub'ar laj xukt kaa', jwi'l nojel ralk'uwal tiwa'x nojel anm taq.

Awax jun ak'l pach jun k'ojol wunaq ti'alchin rik'il jun nim kristyan, jwi'l ri tik'omow taq nojel jri'jal jun nim kristyan.

Awax jun kristyan tijk'ut xokaq'b' jwi'l nen tik'utuw tiq'eleb' jb'aa jq'aab' jwi'l awas tiche' taq qamaam qatiit'.

Awax jun kristyan tijk'om kiib' waa ri re' tijiin li wiik', jwi'l we ne anm tiwa'x kiib' richjil, we ne wunab' tiwa'x kiib' rixoql.

Awax tikojsaj jpat'b'a jun nim kristyan, jwi'l jun k'ojol wunaq jilon jwi'l jun ra ak'l, awas ri jwi'l kristyan tikojoy ri tik'omow b'i jri'jal nim kristyan.

Ojchaakunk

Rik'il kijab' qapach tiqatz'onaj re qaqaaj qachuuch, jilon re nimaq taq kristyan, nen ni'j awas chik wi laj qab'antajk, tiqatz'iib'aj li qawuuj ajrik'ure' tiqayol re ajtij jilon re juntiir qapach li jaa re tijoj ib'.

Retal yolooj tziijb'al

Ri ri nojel taq retal qleen wi ri jun yolooj tziijb'al tijya' li qab'antajk, li wichb'l wi li qawuuj tiqaya' jb'iij jcholaaj ni'j. K'utunk:

Jun ra kurs tijya' jb'iij kamikal, jilon re tijya' jb'iij kijab' xukt jwiich qachuuch uleew, jilon re ri ri kurs li Mayb' b'antajk.

Xokaq'b' nim jpetiik laj qab'antajk, ri re' wi jab', ajrik'ure' ti'ook xokaq'b' ri re' jun retal q'atb' jab' wich uleew, ri ri jun no'j k'utunk ya'l jwi'laq qaqaaj qachuuch chqe.

K'ulb'aat, ri ri retal lamas titaw rajw jun luwr k'olb'al, ri re' jun luwr wi kii chijchi' ri retal wi ajkeq'e.

Ri ri jun retal lamas xq'aax jun kristyan, laj qab'antajk wi ri ti'elwi'w, ri ri retal jun kristyan tijiin titoksaj.

Jk'atiik aaj, ri ri retal jun nimq'iij laj qatinmit; jilon re', ri ri riliik jta'ik ri re' wi jun kikotemal li jun komon li jun luwr.

Ojchaakunk

Rik'il kiib' qapach, oyyoloow chub' ni'j qleen chik tiqakoq re retal yolooj tziijb'al li qatinmit qab'antajk.

Retal qleen li Tz'unun b'antajk.

Rik'il kiib' qapach tiqasik'ij jwiich retal qleen li Tz'unun b'antajk, wi li jxaaq wuuj.

Ri re jun ra ak'l jor ti'ooq', jwi'l tiqe k'eqat riij, na'lire' xilsaj jwi'l jun kristyan jor jchoq'b' jkik'eel, jilon jwi'l jun yaaj anm, wi tijtij jwi'l jun q'ab'el kristyan, na'l ire' wi chi' anm, re' jwi'l k'uli rajwax na tik'omsaj rik'il jun ajkuun.

Li qab'antajk, wi ich'ik' tijya' chqe, wi qus ichik', chop ka' we tiqichik'aj saqil, jilon we ichik' kita' qus chop ka' we ne tiqichik'aj q'equ'mal.

Kurs ri retal kamiik, jilon re' wiqonk li tyoox luwr lamas wi taq nojel qech'elxik kamnaq taq, ri ri' retal nimq'iij re qakomnaq.

Ri re' tiqata tamb'oril pach suu' ri ri' retal nimq'iij re tyoox li qatinmit Tz'unun Kaab', jilon ri ri, retal rokik jun nimq'iij laj qatinmit.

Tiqatijoj qiib'

Tiqamulaj qiib' rik'il kijab' qapach, ajrik'ure' tiqak'ot jchi' kiib' nimaq kristyan chub' retal qleen li jk'aslemal kristyan Tz'unun b'antajk, tiik'otmaj jchi' kristyan qawi'l tiqatz'iib'aj li qawuuj, ajrik'ure' tiqasik'ij jwiich chiwch qapach li jaa re tijoj ib'.

Ranm tz'iib'

Li nojel wichb'l wi li wuuj tiqata' qleen titz'iib'aj la' jun ranm tz'iib', jilon wi ni'j tz'iib'al la' kiib' ranm tz'iib'. K'utunk:

La jun ranm tz'iib'

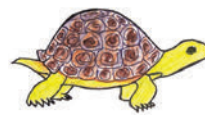
b'alam

kumatz

sinik

kok

Te'l

jal

xukul

pix

k'oxob'

e

Kiib' ranm tz'iib'

xaar

tzuu

ixiim

k'ooj

teem

aaq

muluul

sii'

poot'

meem

Ojtz'iib'ank

Rik'il kiib' qapach, ojchaakun, re tiqatz'iib'aj waxaqiib' tziij rik'il jun ranm tziij, jilon waxaqiib' tziij rik'il kiib' ranm tziij.

Rik'il jun ranm tz'iib'

Rik'il kiib' ranm tz'iib'

Jun pach kiib' ranm tz'iib'

Li Tz'unun Tz'ijb'al, wi tz'ij tiz'iib'aj rik'il jun ranm tz'ij, jilon rik'il kiib' ranm tz'iib'. Xaqe rik'il jun tz'iib' tijk'ax nen ti'elwi'w jun tz'ij. K'utunk:

Tuun

Ra **tuun** re inchuuch

tun

Wi jun **tun** waa b'a meex

Lajori tiqasik'ij jwiich tz'ij tz'iib'al li qawuuj, lamas wi tz'ij tz'iib'al rik'il jun ranm tz'iib', jilon rik'il kiib' ranm tz'iib'. Tz'ij ri jalan ti'elwi'w. K'utunk:

wee	we
ch'eeek	h'ek
qeej	qej
mees	mes
b'ee	b'e
k'eer	k'er
leej	lej
meex	mex

chaaj	chaj
b'aatz'	b'atz
b'aaq	b'aaq
tzaaq	tzaq
yaaj	yaj
maaj	maj
paach	pach

q'iij	q'ij
b'iij	b'ij
iil	il
b'iis	b'is
iik	ik

ooch'	och'
k'oos	k'os
q'ool	q'ol
ch'ool	ch'ol
b'oot	b'ot
jooq'	joq'
k'ooy	k'oy
looq'	loq'

quul	qul
juun	jun
yut'	yut'
chuub'	chub'
muul	mul
puuch'	puch'
ree	re

Ojchaakunk

Rik'il kiib' qapach, tiqatz'iib'aj lajuuj tz'ij, lamas tiqakoj jun pach kiib' ranm tz'ij, lamas jwi'l ranm tz'ij tik'axmaj nen ti'elwi'w.

Jk'exwaach b'iij

Li Tz'unun Tzijb'al tikojsaj jun puq tzij re jk'exwaach b'iij. Li wuuj ri tiqaya' jb'iij nen tzij tikojsaj re jk'exwaach b'iij li Tz'unun Tzijb'al. K'utunk:

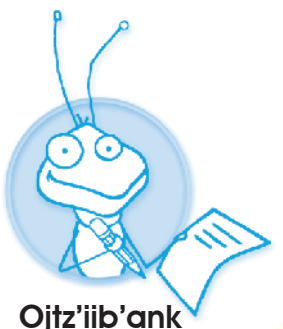
	
lin	Ooj
	
Aat	aat taq
	
re	re taq

Li qawuuj tiqasik'ij jwiich pach'ul tzij rik'il nojel jk'exwaach b'iij.

lwr b'esal q'iij xinpe iin
Aat xab'it aq'aab' nab'ee
 Ooj xojchaakun rik'il re

Ooj xojitz'an rik'il qapach
 Lamas xatuxlan **aat taq**
Re taq xk'omow taq qe

Ojtz'iib'ank

Li qawuuj tiqatz'iib'aj jun pach'ul tzij rik'il chi jujunal jk'exwach b'iij.

iin
 aat
 re

ooj
 at taq
 re taq

B'iij

B'iij ri nojel qleen wi wich uleew chopka': awaj, ka'n, chee', kristyan pach ni'j qleen chik wi chiwch qachuuch uleew. Lajori tiqaya' jb'iij ni'j qleen wi chiwch qachuuch uleew.

Keej

k'ooy

paar

b'alam

lkej

sulub'

aranx

k'wax

lb'ooy

ch'iww

ajtzo'

q'uud'

Ojtz'iib'ank

Tiqatz'iib'aj li qawuuj waxaqiib' jb'iij chee'.

--	--	--	--

Tiqatz'iib'aj li qawuuj waxaqiib' jb'iij kunb'l wuran

--	--	--	--

Tiqatz'iib'aj li qawuuj waxaqiib' jb'iij kutz'ii'

--	--	--	--

Tiqatz'iib'aj li qawuuj waxaqiib' jb'iij jwiich chee'

--	--	--	--

Rechb'ej b'iij

Li Tz'unun Tzijb'al looq' ti'echb'ej b'iij rik'il tzij timajmaj rik'il ranm tz'iib', jilon rik'il tzij timajmaj rik'il nuk'ul tzij. K'utunk:

K'ere'l tzij tikojsaj re rechb'ej b'iij		
Rik'an	Rik'il nuk'ul tz'iib'	Rik'il ranm tz'iib'
	in-	w-
	a-	aw-
	j-	r-
K'iyirsal	qa-	q-
	a- aq	aw-aq
	j-aq	r-aq

Qasik'ij jwiich kijab' b'iij ri echb'el chaq.

Rik'il ranm tz'iib'

wimul
awimul
rimul
qimul
awimulaq
rimulaq

Rik'il nuk'ul tz'iib'

inmaam
amaam
jmaam
qamaam
amaamaq
jmaamaq

Rik'il ranm tz'iib'

wixiim
awixiim
rixiim
qixiim
awixiimaq
rixiimaq

Rik'il nuk'ul tz'iib'

insii'
asii'
jsii'
qasii'
asii'aq
jsii'aq

Ojchaakunk

Rik'il kiib' qapach tiqechb'ej kijab' b'iij, oxilb' timajmaj rik'il ranm tz'iib', oxilb' rik'il nuk'ul tz'iib'.

wuuj

---

ikeq'

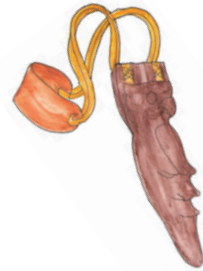

---

chuuch

---

ak'

---

ch'iiw

---

ikej

Pajb' no'j nab'ee tunaaj

- Qaye jtziil wiich rik'il ech'elxiik, li tijoj ib' pach li komon.

K'omtzawch

- Qatz'aje' jwiich nen no'j pixab' wi li qab'antajk.

- Qatz'iib'aj nen awas qetam wi li qab'antajk.

- Qatz'iib'aj jilon qatz'aje' jwiich jk'exwach b'iij li Tz'unun Tziijb'al.

- Qechb'ej jun b'iij timajmaj rik'il ranm tz'iib' jilon jun rik'il nuk'ul tziij.

ixiim

ochooch

JKAAB' TUNAAJ

Ojyoloow

Rayb' no'j:

- Tijkoj nojel qleen re jtziijb'al laj chomorsaj ni'j yolooj tziijb'al chik, jwi'l jalan taq ajoyolooj.
- Tijkoj jalan taq jb'ee chaak, re jsik'ij jwiich wuuj re tijmaj jcholaaj chaak re tijnimarsaj retamb'l

k'ere'l tziij

Juntiir tziij wi jun ra', ri ra' tziij qes tiya'w nen jcholaaj jun tziij tjiin tikojsaj, jilon re' ri tib'in we ne jun tziij ri b'iij, ranm tziij, riliik b'iij, pach ni'j chik. K'utunk:

ajchaak	ajkun
inchuuch	qab'ee
ajsii'	inch'umil
aq'iij	wanab'
awikan	qab'iix
riij	xintzaq

ajq'ojomb'	alq'omb'
wareeb'	xinpomaaj
mortomb'	nimaq
pimaq	inkik'eeli
inb'aqiil	intyo'jiil
jki'aal	jq'anaal

Rik'il kiib' qapach tiqatok ni'j tziij lamas tiqakoj nab'ee k'ere'l tziij pach k'isb're k'ere'l tziij.

Tiqatijoj qiib'

Tiqatz'iib'aj waxaqiib' tziij tijk'omb'i nab'ee k'ere'l tziij.

_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

Tiqatz'iib'aj waxaqib' tziij tijk'omb'i k'isb're k'ere'l tziij.

_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

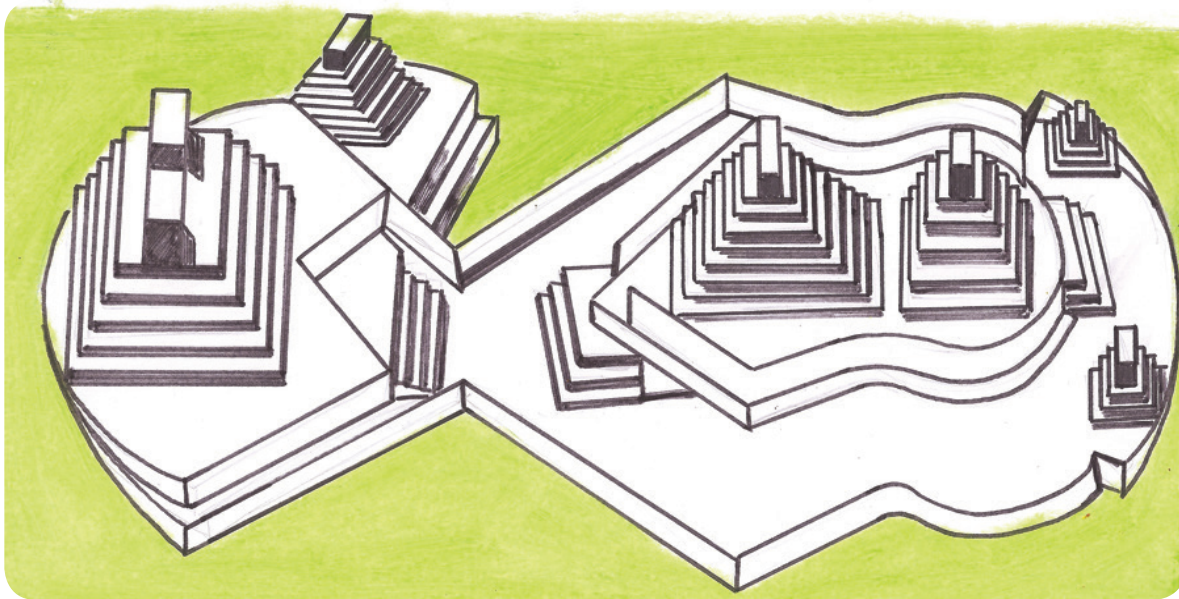

Tiqasik'ij jwiich

Rik'il juntiir qapach jilon rik'il ajtij tiqab'an ra b'iix jo li Tz'unun Kaab'.

Jo' li Tz'unun Kaab'

Jo' li Tz'unun Kaab' (oxmul)
Jumul qe ojsutink
Ajsik kiib' qaq'aab'
Ikim kiib' qaq'aab'
Qatotoj b'aka' qaq'aab'
Jumul qe ojsutink

Jo' li Tz'unun Kaab' (oxmul)
Jumul qe ojsutink
Ajsik kiib' qaq'aab'
Ikim kiib' qaq'aab'
Qatotoj b'aka' qaq'aab'
Jumul qe ojsutink

Ojchaakunk

Rik'il kijab' qapach ojyoloow chub' jb'itiik jb'antajk qatinmit Tz'unun Kaab', ajrik'ure' tiqayol rik'il juntiir qapach.

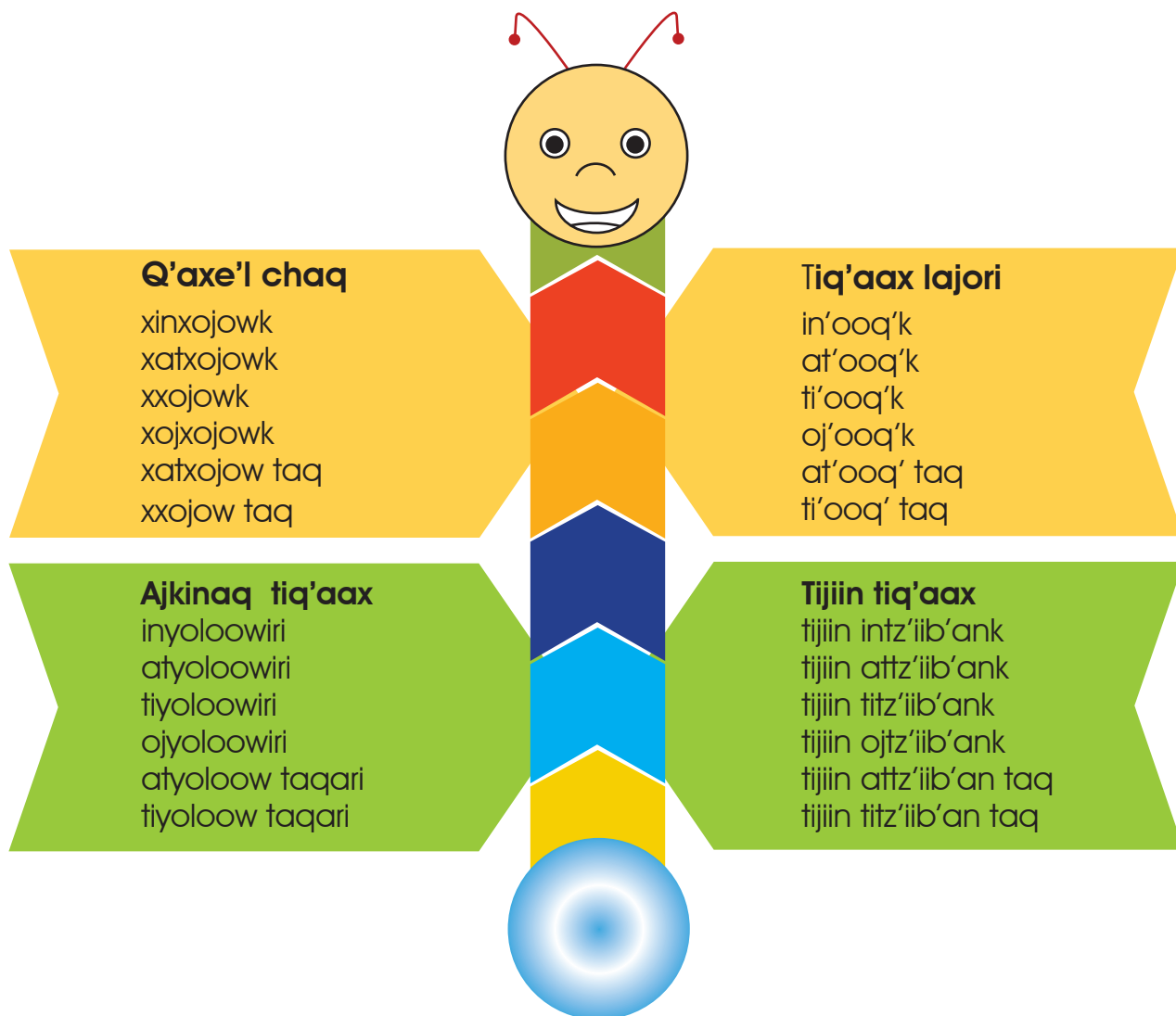
Ranm tziiij

Tiqasik'ij jwiich

Ranm tziiij, ri tib'in nen chaak, jilon nen qleen tiran jun kristyan; ri re' ti'tz'ib'ej jun ranm tziiij, rajwax tikojsaj waqib' jk'exwach jb'iij kristyan. Jilon li looq' ti'tz'ib'ej ranm tziiij rik'il nen qleen q'axe'l chaq, nen tiq'ax lajori, tijiin tiq'aax pach ajkina tiq'aax. K'utunk:

Uspanteko

Li qawuuj tiqitz'iib'aj ranm tziiij **"chaak"** li kijab' q'axb' q'iij, tib'antaj tiqak'ut chiwch ajt'ij

Tiqatijoj qilib'

Rik'il kiib' qapach tiqatz'ib'aj nen ranm tzijj tiran taq kristyan, tiqachomorsaj chirij taq ra wichb'l wi li wuuj, chop nab'ee k'utunk.

tinpaj

Jroox Junab'

Yolooj Tzijjb'al

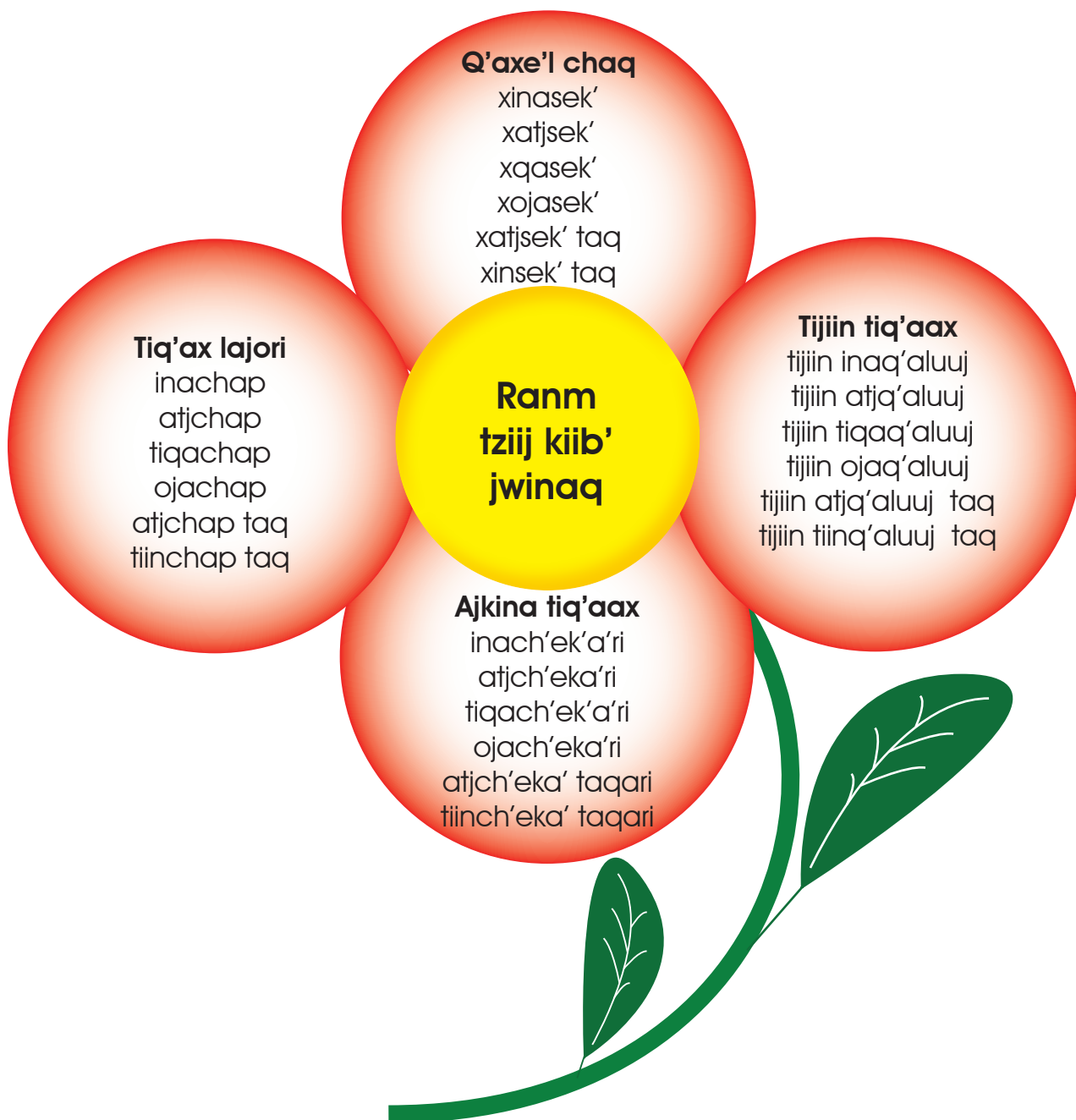

Tiqasik'ij jwiich

Rikil kijab' qapach tiqasik'ij jwiich ranm tziijb' kiib' jwinaq; neri tiqata' ranm tziij q'axe'l chaq, nen tiq'ax lajo'ri, tijiin tiq'aax pach ajkina tiq'aax. K'utunk:

Uspanteko

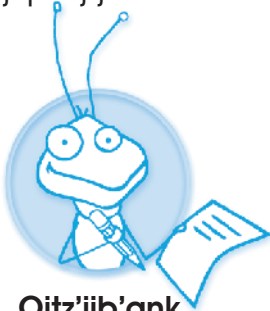

Ojr tz'onink li Tz'unun Kaab'

Jb'aniik k'ulb'an ojr taq tzij neri li tinmit Tz'unun Kaab', nim jpetiik chiwch qamaam-qatiit', nab'ee **tichomorsan taq** chub' nen anm rajaq re rolb'aa; tichomorsaj jwi'laq, tib'e taq chijta'ik ja'aab' anm. Kla'ili tib'ijsaj re wunaq jwi'l jqaaj jchuuch, - tawetamaj tib'i qate' awixoql jwi'l ri xqachomorsaj qus re qolb'. -qus baka' li we ne qus atiche' taq, tiche' wunaq.

Jilon k'uli tijchomosaj taq jun quslaj q'iij, lamas tib'e taq li rochooch anm rik'il jqaaj jchuuch, - chiqaaq chuuch, chiqaaq qaaq, kuy taq nojel qamaak neri xojlatun li awochooch ak'olb'alaq, jwi'l awik'ilal arab'in ri qus tiqil re qolb', jwi'liri xojpe chijta'ik ja'aab' chawe aat taq, aat taq jqaaj jchuuch.

- Xawila' k'utaqa'n, xata' k'utaqa'n qus k'u re' awolb'aa tiche' taq jqaaj anm.
- xqila'n xqata'n ri re' jun quslaj anm re rixoql qalk'uwal tiche' taq jqaaj wunaq.
- we ne jilon li tawil taq, b'an b'aka' taq qus re, ma b'an taq ka'x re, tiche' taq jqaaj jchuuch anm re jqaaj jchuuch wunaq.

Ojtz'iib'ank

Nab'ee tiqasik'ij jwiich wuuj, ajrik'ure' tiqatok **ranm tzij** li wuuj, tiqatz'iib'aj ikim chop nab'ee k'utunk:

tichomorsan taq	

Jroox Junab'

Yolooj Tzijb'al

K'iyirsaaj b'iij

Li Tz'unun Tziijb'al tita'maj k'ii puq k'ere'l tzii tikojsaj re jk'iyirsaaj b'iij. Jun rechaq ri tikojsaj re jkaab' jb'iij kristyan rik'il k'ere'l tzii **yaq**, ri tib'isaj jkaab' jb'iij jun puq ech'elxiik. K'utunk:

Re tik'iyirsaaj jkaab' jb'iij jun puq ech'elxiik. K'utunk:

Ajkot	yaq Ajkot
Ajpop	yaq Ajpop
Aj	yaq Aj
Us	yaq Us

Ri jk'iyirsaaj jb'iij kristyan. K'utunk:

Wunaq	yaq wunaq
Ak'l	yaq ak'l
Anm	yaq anm
Q'opooj anm	yaq q'opooj anm

Jun puq chik tzii looq' tik'iyirsaaj ri nojel tzii tijya' jb'iij chaak tiran taq kristyan. K'utunk:

ajtz'aaq	ajtz'aqb'
ajk'aay	ajk'ayb'
alq'oom	alq'omb'
ajchaak	ajchakb'

Wi chiki jun puq tzii looq' tik'iyirsaaj, ri b'aka' b'iij re awaj jilon qleen re rechaq tikojsaj ra k'ere'l tzii **maq**. K'utunk:

tz'ii'	maq tz'ii'
wakx	maq wakx
tzuu	maq tzuu
ch'iich'	maq ch'iich'

Ojtz'iib'ank

Li qawuuj tiqatz'iib'aj kiib' k'utunk lamas tiqak'iyirsaaj tzii rik'il **yaq**, **b'** pach **maq**.

Jcholaaj b'iij

Li Tz'unun Tziib'al tikojsaj nojel tzii ri rik'il b'iij. **Man** pach **yaj** re rik'an qe, **maq** pach **yaq** rik'il k'ii b'iij. K'utunk:

Rik'il man pach maq

Tzii ri xaqe tikojsaj re tirichb'ilaj b'iij re qleen jilon nuuch' awaj. K'utunk:

man tz'ii'
man ab'aj
man wuuj
man teem

maq tz'ii'
maq ab'aj
maq wuuj
maq teem

Rik'il yaj pach yaq

Tzii ri xaqe tikojsaj rik'il b'iij tiya' jb'iij kristyan. K'utunk:

anm
ak'l
Waan
Nikte'

yaj anm
yaj ak'l
yaj Waan
yaj Nikte'

Yaq kita' looq' tikojsaj re jb'iij kristyan. K'utunk:

anm
kristyan
ak'l
k'ojol wunaq

yaq anm
yaq kristyan
yaq ak'l
yaq k'ojol wunaq

Jilon li Tz'unun Tziib'al rikojsaj ni'j k'ere'l tzii re jya'ik jb'iij nuuch' b'iij re kristyan, awaj pach qleen. K'utunk:

ra ch'iiw
ra nee'
ra patx

taq ra ch'iiw
taq ra nee'
taq ra patx

Rik'il kijab' qapach tiqatz'iib'aj kiib' k'utunk rik'il man, maq, yaj, yaq, ra pach taq ra.

Ojchaakunk

man

maq

yaj

yaq

ra

taq ra

_____

Jkojiik nimaq raqan tz'iib'

Lamas tikojsajwi'w nimaq raqan tz'iib' li Tz'unun Tziijb'al, lajori tiqaya' jb'iij lamas. K'utunk:

Jb'iij komon jilon tinmit. K'utunk:

Tz'unun Kaab'	Xe'jul
Xe'tloox	B'akameb'
Xoqoneb'	B'axiil

Re jtz'iib'aj jb'iij kristyan li Mayb' Tziijb'al.

Ixchel	Saqb'ee
Kaletojil	Ch'umul
B'alam	Saakutz'ii'j

Re jtz'iib'aj nojel eqale'n li qatinmit. K'utunk:

Rab'in Tinmiit
Jkutz'ii'j Ch'ipaq
Jb'ab'al Tinmiit

Li qawuuj tiqatz'iib'aj jo'lajuuj tzii lamas tiqakojwi'w nimaq raqan tz'iib' chop nab'ee k'utunk.

Ojchaakunk

B'alam			

Jkojiik “aj”

Li Tz’unun Tziijb’al k’ere’l tzii **aj** kiib’ jcholaaj jkojiik. Nab’ee looq’ tikojsaj re jya’ik jb’iij lamas luwr tipe jun kristyan, xaqe nab’ee titz’iib’aj **aj**, nik’ ta’ tib’e rik’il b’iij komon pach jb’iij tinmit. K’utunk:

aj Ch’ola’

aj Xe’tloox

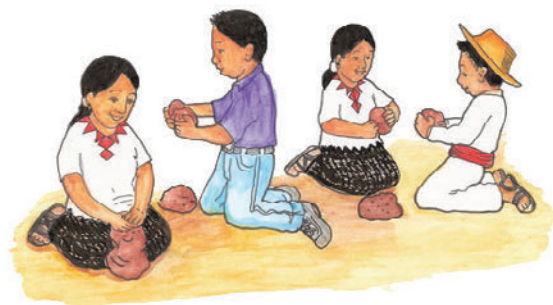
aj Tz’unun Kaab’

aj B’akameeb’

Jroox Junab’

Jkaab’ **aj**, looq’ tikojsaj re jya’ik jb’iij nen chaak tiran jun kristyan, xaqe ri re’ tikojsaj k’ere’l tzii ri nek’el titz’iib’al rik’il b’iij. K’utunk:

ajchaak

ajk’aay

ajkuun

ajtz’aaq

Tiqatijoj qiib’

Tiqatz’iib’aj li qawuuj joob’ tzii, lamas tiqatz’iib’aj **aj** chop k’utunk.

aj Ch’ipaq	aj yuuq’

Yolooj Tziijb’al

Retal tz'iib'ank

Tiqatijoj qiib'

Rik'il kiib' qapach tiqasik'ij jwiich wuuj, jilon re' tiqatok lamas tikojsaj wi'w retal tz'iib'ank li Tz'unun Tz'ijb'al.

Tz'ujutz' (.)

Re tiya'saj jxo'l jib'iij k'iil qleen. K'utunk: Qaaj Luu' tijiin tijyuq' wakx, k'isik', Kwa'y, aaq pach ak'.

T'iin tz'ujuch' (;)

Tijk'ut jun uylan jilon re' jib'iitik jta'ik tz'iib'ank. K'utunk: Ri nojel qleen xk'utsaj rechaq taq ra ak'l; seb'laj nim jpetiik.

K'isb're t'iin (.)

Tikojsaj re k'isb're jun tz'iib'ank. K'utunk: Iwr xojpe li chaak rik'il inqaaj.

Kiib' t'iin (:)

Re tiya'saj jib'iij jurub' qleen tiyolsaj. Tz'unun Tz'ijb'al tiyolsaaj laq ni'j komon ri: Xe'tloox, Ch'ipaq, B'akameeb' pach Tz'unun Kaab'.

Cholt'iin (...)

Tikojsaj re tiya' jib'iij jun chomorsank kita' k'isil jtz'iib'aj, rajwax na titz'iib'aj oxliib'. K'utunk: Jilon xjb'iij inqaaj iwr...

T'iin tijiin na (.)

Tikojsaj k'isb're jun pach'ul tzij, jun pach kiib' jchomorsank. K'utunk: Jilon xjb'ij taq qaqaaj qachuuch. Jwi'l k'uli kita' xojb'e.

Nuuch' juuch' (-)

Tikojsaj re jnuk'iik kiib' tziij
jun qe ti'elwi'w. K'utunk:
Qamaam-qatiit'
Qaqaaj-qachuuch
Q'iij-saq
Teew-keq'eq'

Nim juuch' (—)

Tikojsaj li jun yolooj, juuch'
ri nim na raqan, ri re' chi
jujunal kristyan tich'a'w ri
jk'utiik nen tijb'iij tikojsaj jun
nim juuch' (—). K'utunk:
— ¿Tijin tach'up jxaaq
chee'?
— Ji'n.

Kiib' tz'ujuch' ("")

Tikojsaj re jya'ik ja'iij
jun chomorsank re jun
kristyan chik. K'utunk: Xij
Teek': Kita' k'ax b'anal re
inwi'l. Jchuuch xij: nen
chaak atjtok.

Kiib' q'ee' ( )

Tikojsaj re titossaaq jun
chomorsank re jun
tz'iib'ank, tijya' jb'iij jsaqil
ni'j chomorsank. K'utunk:
Qaqaaj qachuuch
(aj Tz'unun Kaab') ri
tiqa' rechaq nab'ee
taq kristyan xyu'q taq li
qatinmit.

Retal tz'onink. (¿?)

Retal tz'iib'ank ri tikojsaj re
jb'aniik tz'onink. K'utunk:
¿Nen ab'iij?
¿Lamas atb'e'w?
¿Jurub' rajil?

Retal anm (i!)

Retal tz'iib' tikojsaj re
jtz'iibaj jun tzaqomch'olal,
k'axk'olil pach kiko'temal.
K'utunk:
iTiqe ab'iij!
iMa tzaq inch'ool!

Ojtz'iib'ank

Rik'il kijab' qapach, tiqatz'iib'aj jun paaj tziij lamas tiqakoj
retal tz'iib'ank.

Jk'aslemal anm rik'il jnee'

Ri ri jk'aslemal qachuuch Liin: jun anmaj Tz'unun Kaab', ri re' qachuuch Liin xtzib' chirij ra jnee' jor xki'kot chirij ra jnee jb'iij B'alam. Li jkaab' q'iij richjil xb'ee li chaak, re rik'an xkan li rochooch, ri re' xjtaaw wi jun qleen xtzeleb', xb'it, ri re' xwa'r xril jun nim tz'ii' x'ook li rochooch lamas xch'ejej anm xij, - iway! ¿Nen k'uli? Xb'iij, laj oor xpe q'aaq' chirij, li jkaab' q'iij ajri xrik'aj kita' chiki' ra'j jtuu' -¿nen chaak li? Xij, tak'ax tijb'ij li jwi'l man tz'ii' xjtzaq inch'ol iwr xij.

Jwi'l k'uli xsik'ij ajiyoom xij re... - kita' chiki' ra'j intuu' chuuch xij, -¿nen k'u xab'an? Xb'iij ajiyom - xaqe xjtzaq inch'ol jun tz'ii' xij re, - jwi'lili xij ajiyom re, -¿nen k'u tinb'an re tiqej jtuu' innee'? xij anm, ajiyom xij re - qus tatij kiib' qleen: tzatz k'aj jilon ra'l jok'om sik'il xij re anm, jilon xjb'an anm. Xtijmaj ka'j pach sik'il jwi'l, ajiyom xij re, - chweeq' atinkoj li tuuj, xij re, jilon li atinmiq'saj li tuuj xij re, jilon li timiiq' atyo'jl xijre, jwi'l k'uli, xb'antaj juntir li jwi'l anm li jkaab' q'iij xqejch ra'j jtuu', jilon k'uli xjya' jtuu' ra jnee'.

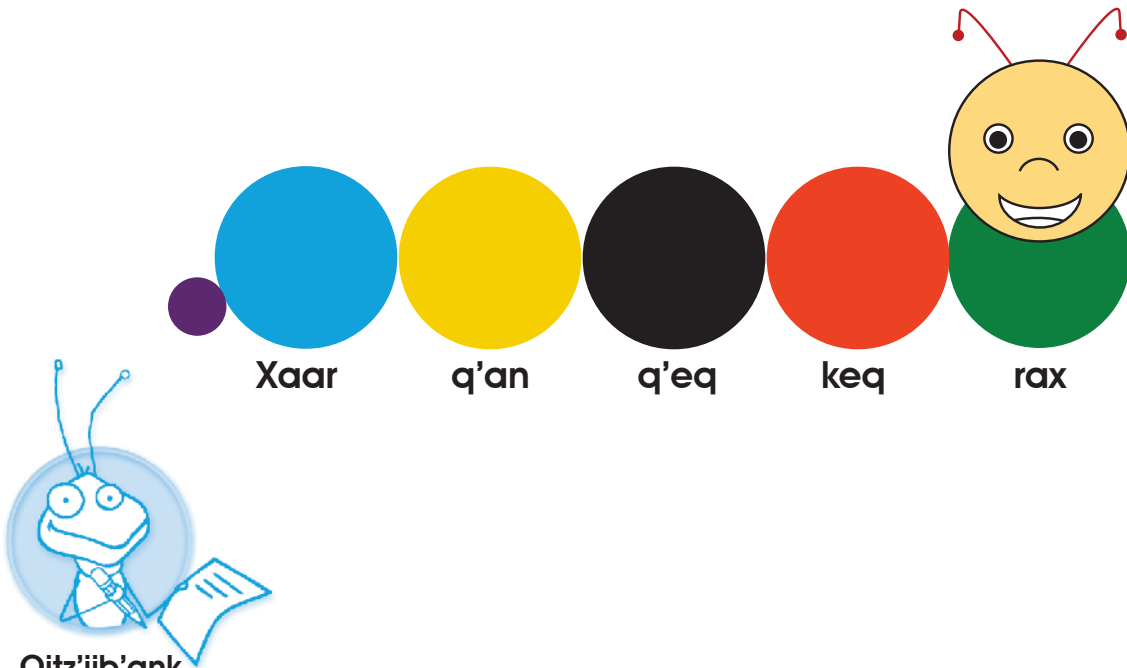
Tiqatijoj qiib'

Tiqasutaj riij nojel retal tz'iib'ank wi xilj yolooj, jk'aslemal anm rik'il jnee', lamas tz'iib'al retal tz'iib'ank tz'ujutz' (.), t'iin tz'ujutz' (:), kiib' t'iin (:), t'iin tijiin na (.), k'isb're t'iin (.), cholt'iin (...), kiib' q'eet' ( ), kiib' tz'ujutz' (""), nuuch' juuch' (-), nim juuch' (—), retal tz'onink (¿?) pach retal anm (i!).

Riliik b'iij

Riliik b'iij tijya' jb'iij nen tilatun, nen rik'aj, nen jimal jilon nen riliik pach ni'j qleen chik. K'utunk:

Jroox Junab'

Yolooj Tziijb'al

Ojtz'iib'ank

Tiqatz'iib'aj nen riliik b'iij wi la' chi jujunal wichb'l.

q'an

nim

nuuch'

ch'om

q'an

keq

rax

q'an

Tiqasik'ij jwiich pach'ul tzii, ajrik'ure' tiqatok ra wichb'l jk'ulaj.

Tiqatijoj qilib'

- Jor nimaq jb'aq'wiich taq ra
- Jor nim maatz' xya'saj chwe li
- Kita' rii jtijiik man rax
- Jor ch'om jtijiik man rax
- Jor puuch' jb'aq'wiich ra
- Wi k'i k'iix chirij man

Li qawuuj tiqatz'iib'aj waxaqiib' pach'ul tzii, lamas tiqajuch' ralaj riliik b'ij chop kiib' k'utunk wi li qawuuj.

Tiqasik'ij jwiich

Wi jun inweex q'eq tilatun

Ra aranx xinloq' miir jor ki' jtijiik

Qile'

Qile' nen wi wich wichb'l, lamas tiqata'wi'w riliik ranm tzijj li Tz'unun Tzijjb'al.

Riliik ranm tzijj

Riliik ranm tzijj, ri jun rechaq tzijj tikojsaj li Tz'unun Tzijjb'al. K'utunk:

q'iij
laq'j

laq'ab'

luwr
ajsik

naj

jb'aniik
nik'

laj oor

JK'iyal
Kita' k'ii

K'ii

Tiqatz'iib'aj ni'j k'utun chik li qawuuj, lamas tiqakoj wi'w riliik ranm tzijj.

Tiqatijoj qilib'

Tiqatz'iib'aj nen rilik ranm tziij raj na li pach'ul tziij.

•	_____ wi jun chee' jor _____ raqan
∴	_____ inb'ee li waka'tem li lximuleew
...	chweeq _____ ojb'ee li chaak
....	_____ jnimal ra ink'ajol pach ra arab'in
—	we ne atb'e uke _____ atb'ee b'an jun toq'ob'
·	_____ k'u xkan aye' ra achim _____
∴	Wi _____ ak'l li tijoib'
...	Maq kiib' wakx _____ qe rilikaq
....	Jor q'equ'm chaq _____ miir
=	_____ wi wochooch re inqaaj
≡	Jor _____ xtaaw wi'w man ab'aj xat'oj
≡	Jli _____ wi wochooch
≡	Kita' qus jor _____ xatpe li chaak

Nik' ti'el tzij

Li Tz'unun Tzijb'al nik' tzij, ri jun puq tzij jalan jtz'iib'aj, xaqe nik' ti'el wi'w li yolooj.

Tiqatijoj qilib'

Tiqatok nen tzij tijk'ulaj, ajrik'ure' tiqajuch' nen tzij tijk'ulaj chop jun k'utunk.

qus

paqar

tzaa

xu'y

k'atan

nuuch'

tem

mix

q'aluuj

xiil

matzej

jawem

tuun

miq'in

q'uun

tzi'n

keek'

qar

Jroox Junab'

Yolooj Tzijb'al

Jalan jk'ulajik tziiij.

Jalan jk'ulajil tziiij, ri jun puq tziiij jalan ti'elwi'w. K'utunk:

Naj

naqaaj

Ajsik

ikim

Ojchaakunk

Rik'il kiib' qapach tiqab'an chaak lamas tiqatok jk'ulajik nojel tziiij.

Uspanteko

saq

xulan

jupul

chaq'

joron

ikim

chiwch

naj

k'ii

ki'

tz'iil

piim

Nik'jtz'iib'aj tziiij

Ri tziiij nik' jtz'iib'aj, xaqe jalan ti'elwi'w. ri tziiij ri nik'qe jtz'iib'aj xaqe jalan ti'el ri re' tikojsaj li tz'iib'ank jilon li yolooj. K'utunk:

chaaq	chaaq
chaj	chaj
k'is	k'is
chaq'	chaq'
k'ooj	k'ooj
jas	jas
laq	laq
xoot	xoot
kaab'	kaab'
k'aj	k'aj
puuch'	puuch'

Ojtz'iib'ank

Tiqatz'iib'aj jun pach'ul tziiij rik'il chi jujunal nik' jtz'iib'aj tziiij re tiqil nen ti'elwiw. Chop nab'ee k'utunk:

Xinya' **chaaq** re taq ra ch'iiw

Man wich xan jor **chaaq** jwiich

Nen jb'aniik tziiij

Ri b'aka' tziiij ri tib'ij re jun kristyan nen jb'aniik jun qleen we ne, wa'l, muqul pach ni'j chik.

Qile'

Qile nen wichb'l jilon nen tziiij tz'iib'al la' chi jujunal qleen wi li wuuj.

Kub'ulk

kotolk

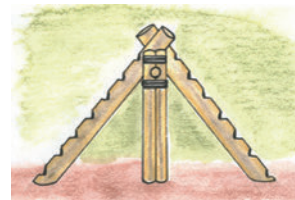
jupulk

Wa'lk

tz'elk

tzalank

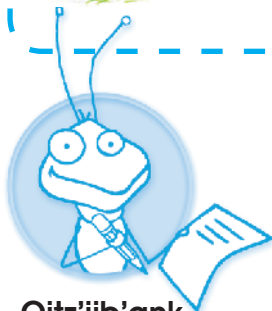
xukulk

sepelk

ch'ukulk

Ojtz'iib'ank

Ixkeem **kub'ul** b'a ab'aj

Tiqatz'ib'aj jun pach'ul tziiij rik'il chi jujunal nen jb'aniik tziiij wi ajsik chop ka' nab'ee k'utunk.

Tziiq tiqakoq rik'il nimaq taq kristyan

Li Tz'unun tziiqb'al tikojsaj kiib', oxiib' tziiq rik'ilaq nimaq taq kristyan, kutunk:

Kuy re chuuch

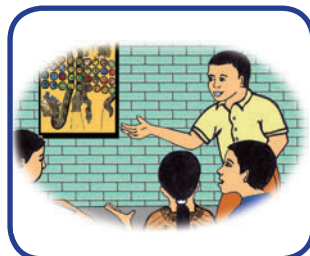
jli tikan qaaq

k'omo chawe chuuch

Kub'ren taq

ji b'aka li qaaq

kita' nen tijb'an qaaq

Ojtz'iib'ank

Rik'ilaq qapach tiqatok chik ni'j tziiq chik tiqakoq rik'ilaq nimaq taq kristyan ri re' woj li jun yolooj.

Pajb' no'j jkaab' tunaaj

- Tiaqitz'iib'ej ranm tzij (chaak) rik'il kijab' jq'axiik.

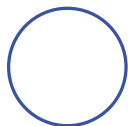

- Qatz'iib'aj nimaq tz'iib' rik'il b'iij re kristyan ri:

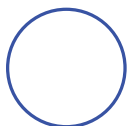
--	--	--	--

- Qatz'iib'aj kiib' jkojik "aj" li Tz'unun Tzijb'al.

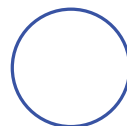

- Qatz'aje' taq ra kijab' ketkaq rik'il tilatun tz'iib'al chiralaj.

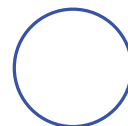
Keq

q'eq

q'an

rax

- Qatz'iib'aj nen jb'aniik chi jujunal qleen wi li wichb'l.

--	--	--	--

JROOX TUNAAJ

Qab'antajk

Rayb' chaak

- Tijya' jb'iij jno'j rik'il jtz'iib'ank, lamas tijkoj jb'aniik jtziij jilon rik'il jk'axmajk pach ni'j chik.
- Tijnimarsaj jtziij rik'il ni'j tziij chik petzal rik'il aak' taq chaak.

Tiqasik'ij jwiich

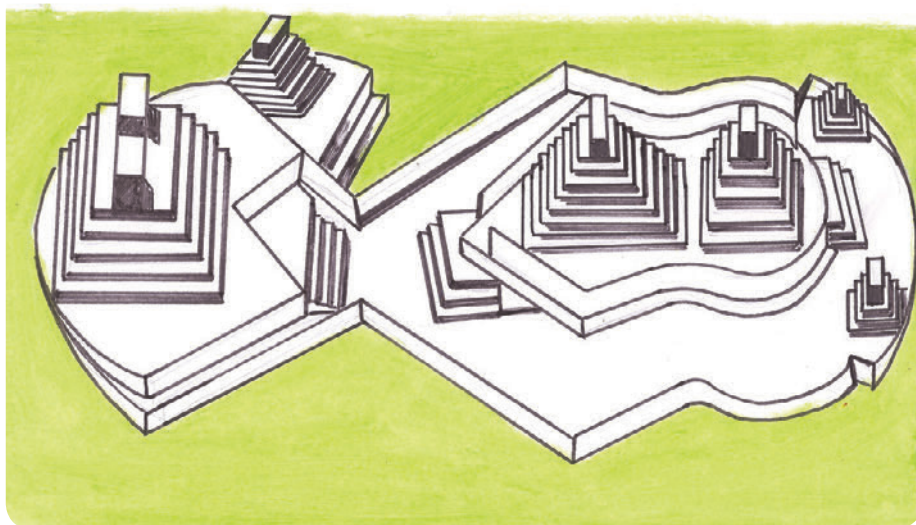
Rik'il kiib' qapach tiqasik'ij jwiich wuuj tijb'ij ʔnen jpetiik jb'antajk aj Tz'unun Kaab'?

Nen jpetiik jb'antajk aj Tz'unun Kaab'

Ojr taq tzii, qamam qatiit' ji wi taq B'akameb', kla' xkan jye' taq k'is nojel taq qleen rechaq, lamas na'l na lajori. Qamaam qatiit' aj Tz'unun Kaab', rechaq ji wi taq lamas tiqab'ij lajori B'akameb', ri re' xyuq taq yaq k'axlan (1,530), xyuq ch'ojin taq rik'il

qamaam qatiit', lamas xjkomsaj taq k'ii qawinaq aj Tz'unun Kaab', ajri laj roox yak ajrik'ure' xkwin taq yaq nab'ee taq mosib' re qamaam qatiit'. Kla' k'uli, kita' chiki k'ii aj Tz'unun Kaab' xk'isi' taq jwi'l k'axk'olil, ch'o'j pach kamik xb'ansaj

re aj Tz'unun Kaab'. Ri re' aj Tz'unun Kaab' xpe taq, lamas wi'w tinmit lajori, xtaqsaj taq jwi'l yaq mosib' chijb'aniik nim chootx re tinmit

Ojr taq tzii, yaq wunaq aj Tz'unun Kaab' tik'uli' taq rik'il yaq anm aj Tz'unun Kaab', jwi'l xaqe qawinaq wi taq. Ri re' xyuq taq yaq K'iche' kristyan (1873) laj qatinmit, jwi'l k'uli xk'uli' taq aj K'iche' b'antajk pach aj Tz'unun b'antajk. Ojr taq tzii aj Tz'unun Kaab', ji tijyuq' rawajaq Ch'ola'. Nab'ee taq aj Tz'unun kaab', re titikonon taq tijtok taq luwr lamas tiran ab'iix, jwi'l k'uli wi kristyan xb'e taq: Ch'ipaq, B'aq'ank'ichee'laj pach Xe'tloox, ri re' ajri nab'ee taq yak xb'e taq, tijk'omb'i jwaaq re kiib' oxiiib' q'ii, ri re' tib'e taq li awal pach li chaak, usil xkan wa'x taq la ni'j komon li, jwi'l k'uli lajori, k'ii aj Tz'unun b'antajk wi taq Xe'tloox, Ch'ipaq pach kiib', oxiiib' B'aq'ank'ichee'laj. Lajori, aj Tz'unun Kaab' jk'iial ji wi taq li komon Xe'tloox, li tinmit Tz'unun Kaab', Ch'ipaq pach ni'j komon chik wi chijk'ulel tinmit Tz'unun Kaab'.

Nen tiqetamaj

Tiqaq'asaj jwiich tz'onin chub' wuuj xqasik'ij jwiich
tich'a'w chub' nen jpetiik jb'antajk aj Tz'unun Kaab'.

¿Lamas qes xwa'x taq wi'w qamaam qatiit' aj Tz'unun Kaab'?

¿Nen chaak kita' chiki' k'ii qawinaq aj Tz'unun Kaab' wi taq lajori laj
qatinmit?

¿Lamas luwr xb'e taq wi'w nab'ee taq qamaam qatiit' aj Tz'unun
Kaab' chijtikik ab'iix?

¿Lamas wi taq wi'w qawinaq aj Tz'unun Kaab' lajori?

Jroox Junab'

Yolooj Tziijb'al

..
..

Tiqasik'ij jwiich

Rik'il kiib' qapach tiqasik'ij jwiich wuuj jb'ij: Qab'antajk aj Tz'unun Kaab'

Qab'antajk aj Tz'unun Kaab'

Qab'antajk ooj aj Tz'unun Kaab', nim jpetiik. Jnimal qab'antajk ri qatzijb'al ka'n ya'l jwi'laq qamaam qatiit'. Qatzijb'al jalani' rik'il K'iche' Tzijb'al jwi'l b'aka' ojr taq may chaq xjach rib' rik'il nab'ee K'iche' tzij. Qab'antajk ooj aj Tz'unun Kaab' na'l rik'il k'iix poot' tijkoj yaq anm, jilon nimaq taq qachuuch. Lajori tijiin chaq tikojsaj k'iix poot' jwi'l taq ra nuuch' ak'l, jilon jwi'l yaq q'opoj anm laq tijoj ib', xtij na xichaq nimaq taq qachuuch tikojoy taq; lajori xtikmaj chiki' jkojik poot' li qatinmit, jilon taq ra ak'l li tijkoj taq ri re' tijk'ut taq b'antajk re aj Tz'unun Kaab', jilon ri tijkoj taq q'opoj taq anm ri re' ticha'saj Rab'in Tinmit li nimq'ij re tinmit Tz'unun Kaab', jilon re' ri itz'iqb'al tijkoj taq qachuuch wi taq li mortomiil.

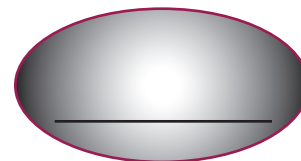
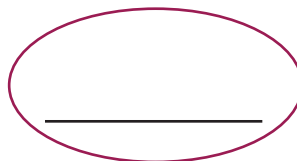
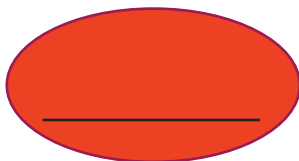
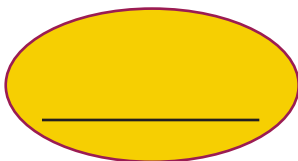

Qab'antajk na'l rik'il jkaab' qab'iij chopka': yaq **Ajk'ot, Ajpop, Us, Pinula, Chi'top, Aaj** pach ni'j b'iij chik, jilon re' qab'antajk na'l rik'il xojoj Patzka' tik'utsaj li qatinmit jwi'l jun puq nimaq taq kristyan re qatinmit. Lajori xichaq yaq ajmortomb'l tixojowsaj taq. Lajori jb'antajk aj Tz'unun Kaab' tijiin tik'utsaj xilj **"Jaa re Tzijb'al B'antajk re aj Tz'unun Kaab'"** lamas tijiin tichaakun taq chub' qatzijb'al jilon chub' b'antajk re aj Tz'unun Kaab'.

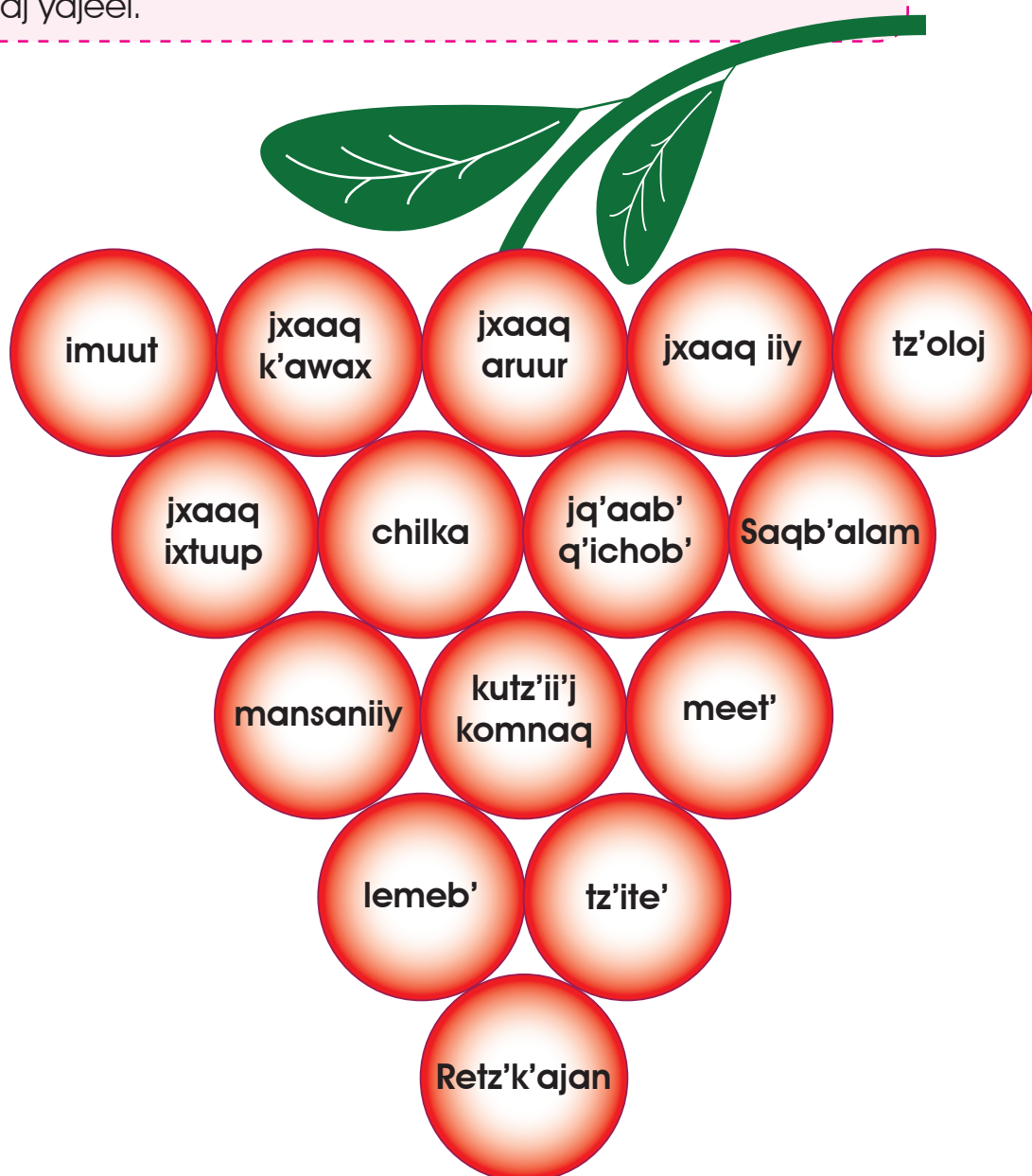
Tiqatijoj qiib'

Tiqatz'iib'aj nen qleen tik'utuw qab'antajk ooj aj Tz'unun Kaab'.

K'unb'l wuran

K'unb'l k'ii jchaakon chiqe li qak'aslemal, jun rechaq, ri chaakon re jkunaj yajeel. Ojr taq qamam qatiit' kita' xijloq' taq kunb'l re jyaajaq, rechaq xaqe tib'e taq chijtokik wuran re tijtij taq re tijkunaj rib'aaq. We ne tirik'aj taq k'ax wi taq wi'w, rechaq tib'e taq chijtokik wuran re tijkunaj rib'aaq, wi wuran tijkunaj b'aaq, ch'ool, q'aaq', b'aa, chi' anm, teew, xib'rikiil pach ni'j yajel chik. Wi wuran qus re tiresaj q'aaq', jilon wi qus re tiresaj teew. Jwi'l k'uli rajawaxi'n tiqetamaj nen tijkunaq kunb'l wuran li qak'aslemal. Lajori tiqetamaj jb'iij ni'j kunb'l wuran qus re tijkunaj yajeel.

Jroox Junab'

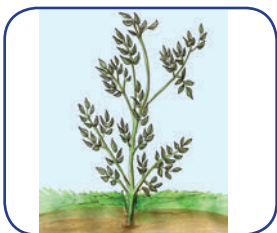
Yolooj Tziijb'al

Tiqatijoj qilib'

Rik'il qaqaaj qachuuch tiqatz'onaj rechaq nen tijkunaj ni'j kunb'l ri wi li wiichb'l, ajrik'ure' tiqatz'iib'aj nen tijkunaj.

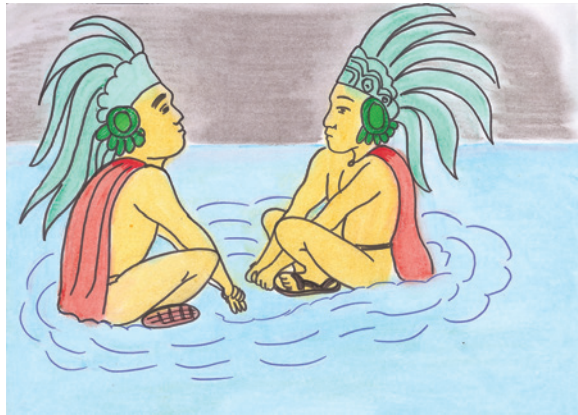
Uspanteko

Jfikarch jwiich uleew li Poop Wuuj

Kita' na'l ni jun qleen, kita' uleew, xaqe jaa' tinojsan juntiir jwiich saq. Kita' ni jun kristyan, ka'n ni jun chee', Kita' ab'aj, jul, siwan, xaqe q'equ'm. Xaqe wi taq Ajaw Tepew pach Q'uuq'kumatz, wi taq li jaa' nojisal taq re rax jxiik' q'uuq'. Jwi'l k'uli Ajaw, xijchomorsaj taq, nen tiran taq re jb'anik k'is qleen tiwa'x taq wich uleew. Nab'ee xij taq,- titzajtib'i jaa' re tina'r jwiich uleew.

Jroox Junab'

Jilon k'uli x'eelch wuran pach taq'j. Jilon li jaa' xjb'an jb'ee, lamas x'eel k'ii jwiich chee'; ajrik'ure' Ajaw xjtikch taq ra awaj, re tijchajaj taq wuran. Re chijujunal ka'n xisaj re, nen chaak tiran na. Re ra keej xisaj re. – aat keej, ji atwa'x laq siwan, atk'iyy li k'ichee'laj jilon re' takoj kijab' awaqaan re atb'en. – aat taq ka'n ji atwa'x taq chub' chee', kla' tab'an taq wi'w asokaq, jilon re' kla' tiwa'x wi'w taq ra awik'lalaq.

Jilon li, taq ra ka'n xaqe x'ooq' taq, jilon wi ni'j xch'ejeje taq. Jwi'l k'uli Ajaw xkan jye' re titijsaj taq ra' jti'nikaq ni'j rechaq.

Xb'an taj re', ajrik'ure' Ajaw xjb'an taq nab'ee wunaq re xoq'o'l, xaqe kita' xch'a'w, kita' xtzeleb', jilon xyujmaj li jaa'. Jwi'l k'uli, ri re' Ajaw xril taq, xtz'onaj taq re kiib' ajpaj: lxiyakoq pach lxmua'ane', rechaq xisajwi'w: - aat taq ajpaj, paj taq riij, rik'il tz'ite', rik'il ijaaj, tz'onaj taq nen jb'aniik wunaq tiqab'an, jwi'l k'uli xisaj rechaq. – b'an taq wunaq la' chee', tawil taq na tich'a'willi. Jilon xjb'an taq Ajaw, xjb'an taq wunaq la chee'; xch'a'w taqa'n xaqe kita' xkuxtaj jwi'laq xk'omowaj taq re Tz'aqol B'itol. Jwi'l k'uli xtaqsaj jab' chirijaq lamas xjiq' taq li jaa', jilon re' jor xyoq'saj taq jwi'l nojel qleen rechaq (tz'ii', kaa', t'uu'y, xot pach ixk'uub').

Jilon k'uli xb'an saj k'ax rechaq yaq wunaq re chee', xaqe xkan taq maq k'ooy, re tikuxtaj taq yaq wunaq re chee', jwi'l k'uli maq k'ooy nik' qe jun kiitz rilikaq rik'il jun kristyan. Jwi'l k'uli jumul Tepew pach Q'uuq'kumatz xchomorsan taq chub', nen tiran taq re jb'anik chik jroox wunaq. Jwi'l k'uli man yak, utiwi,

Yolooj Tzijb'al

Kaqix pach joj xij rechaq: - tzaj taq Paxil Kayala', lamas wi'w saqwiich ixim pach q'an wiich ixim. K'awax, tapa'l, tulul, ajchee' pach q'inim ri li wi kla', jilon re' jor wi kaab' pach kakaw.

Jwi'l k'uli Tz'aqol pach B'itol xb'ee taq Paxil Kayala', xk'amsaj jb'ee-aq jwi'l taq ra awaj. Xroch' taq, q'an jal pach saq jal, xjjach taq re lxmuq'kane', re xran jwa'x q'oor nen la' xran wi'w kijab wunaq, B'alam Kitze', B'alam Aq'ab', Majukutaj pach lki B'alam. Tepew pach Q'uuq'kumatx xta rechaq. – wunaq re ixim, ¿nen tawil taq? i ch'awen taq! - tiqil nen wi li kijab' jxukt uleew xij taq. Jilon k'uli Tz'aqol pach B'itol xjmay taq, jwi'l yaq wunaq jor retamb'laq. Ajrik'ure' xya'saj rixoqlaq, jilon li, ri re' xb'it taq, wichaq rixoqlaq, jilon li xki'kot ranmaq.

Kaja' Pulula ri rixoql B'alam Kitze'; Chomija' ri rixoql B'alam Aq'ab'; Tz'ununijaa' rixoql Majukutaj pach K'akixajaa' rixoql lki B'alam. Ri kijab' wunaq pach kijab' anm nab'ee taq jqaaj jchuuch tinmit K'iche'.

Tiqatijoj qilib'

Tiqaq'asaj jwiich tz'onink tib'ansaj chqe.

- ¿Nen nab'ee qleen xjb'an taq Tepew pach Q'uuq'kumatx?

- ¿Nen taq ra nab'ee taq ka'n xb'an saj taq jwi'l Tepew pach Q'uuq'kumatx?

- Ojyoloow chub' wunaq re xoq'o'l, re chee' pach re ixim.

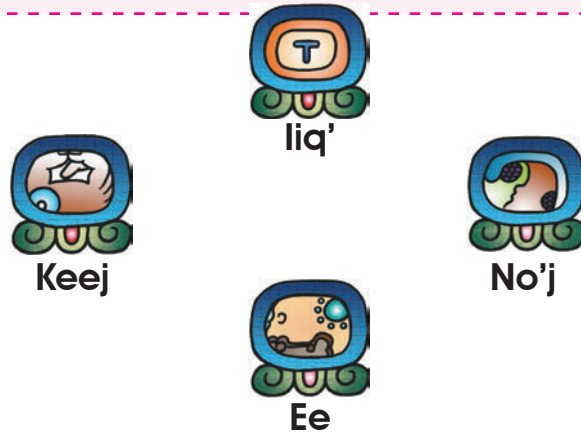

Mayb' Cholb'q'iij

Cholb'q'iij ji ticholmaj rik'i Ajaw **B'aatz'** tik'isb'een rik'i Ajaw Tz'ii'. Wi kijab' aj'eqal aab' (**Ee, No'j liq'** pach **Keej**). Nojel q'iij re cholb'q'iij wi jun ajlab' tijpachlaj, ri li tib'iin jchoq'aab' q'iij. Taq ra ajlab' ri ticholmaj rik'i jun, tik'isb'een rik'i ajlab' oxlajjuuj. Lajori tiqil kijab' jb'iij q'iij ajeqal aab'.

Rik'il kijab' qapach tiqil jwiich q'iij, ajrik'ure' tiqasik'ij jwiich jb'iij jun wunaq raqan jb'iij q'iij re Cholb'q'iij.

Tiqasik'ij jwiich

B'aatz'	Ajmaq	Imox	Keme
Ee	No'j	liq'	Keej
Aaj	Tijax	Aq'ab'al	Q'anil
I'x	Kawoq	K'aat	Tooj
Tz'ikin	Ajpu'	Kan	Tz'ii'

Qatz'onaj re qaqaaaj, qachuuch pach re nimaq
taq kristyan ni'j tz'oniink ri:

Ojchaakunk

¿Nen jcholaaj li Mayb' cholb'q'iij laj qak'aslemal?

¿Nen chaak li kita' chiki tikojsaj Mayb' cholb'q'iij lajori?

¿Nen chaak ri kaxlan cholb'q'iij tiqakoj lajori?

¿Nen chaak rajwax tiqetamaj nen qach'umiilal li qak'aslemaal?

¿Nen looq' tiqab'an re tiqetamaaj qach'umilal?

Nen tiqetamaj

Qakoje' jb'iijjaq kijab'
jb'iij q'iij ri:

Jtikiik ab'iix

Ab'iix ri lamas tipewi'w qawaa, quk'a' nojel q'iij. La' ab'iix ti'elaxwich jal, lamas ti'esaj ixiim re tib'ansaj q'oor, sub'an, leej, maatz' pach ni'j waa uk'a chik. Qamaam qatiit', retamaq nen jtikiik ab'iix. Nab'ee ri tiran taq, ri jsek'jaj jwiich uleew, lamas tiran taq chaak, wi tiran k'uup, jilon wi tiran taq jos, wi tiran jul; ri k'uli tiran taq qaqaaq re jb'aniik jwa'x uleew re titiksaj ab'iix.

Tib'antajk chaak ajrik'ure' ti'ixij ijaaj, lamas ticha'saj na saq taq ijaaj, ri re' wichaq ijaaj, ajtikil ab'iix tiran xukulem re tijtz'onoj toq'ob' re Ajaw, re jmajiik tikononk, jilon k'uli, tijk'omb'i awab' pach ijaaj xilj jun ra chim, re tijchol awal. Ri re' tijchol awal, tijta' toq'ob' re Ajaw re tijya' luwr re, re tijmaj awal; li qab'antajk ri re' jun wunaq tiran awal, tijkan jye ijaaj re ab'iix, jilon re tikan jye' kiib' ixiim re taq ra ka'n.

Re re' xq'aax jun xman jb'aniik awal ti'elch taq ra ab'iix; ajrik'ure' tib'e chijya'ik jsach awal; ri re' timajmaj jk'iyik taq ra ab'iix wunaq tiran nab'ee chaak jb'iij li Tz'unun b'antajk "joos", jkaab' chaak ri q'eet', jroox ri muul. Wi komon lamas tiran taq oxiiib' chaak, jilon re' wi chiki ni'j komon lamas xaqe tib'ansaj joos, muul k'isb're ri ruup rik'il moor. Li b'antajk re aj Tz'unun Kaab', ri re' taq ra ab'iix qus chaq tikojsaj re sub'ab', qaqaaq qachuuch, ri re' ajri tijkoj taq aak' sub'ab' tiran taq kiib' sub'an nek'el rib', lamas tiran taq wi'w kiib' sub'an

la' jun jxaaq' ab'iix. K'utunk ri, wi ti'elwi'w chiwchaq qaqaaq qachuuch, rawsil re kiib' reqa'n ab'iix tijya'w.

Ri re' ab'iix qus chaq re ti'och'oj, qaqaaq tiril taq na, ri'j iik', re jilon li kita' ti'ka'nan jal ri re' tik'olsaj. Ri re' tib'ansaj och'ooj, ojr tib'ansaj komon chaak, lamas k'is nojel k'uljaa ti't'o'on taq re jb'aniik och'ooj, ri jtikiik loq'laj ab'iix li qab'antajk.

Tiqatijoq qilib'

Rik'il qapach jilon rik'il ajtiij ojyoloow chub' nen tiqil li wiichb'l, chub' nojel qleen tib'ansaj na re jtikiil ab'iix li qab'antajk, jilon nen qleen tik'isb'en chop k'utunk ri.

Tiqasik'ij jwiich

Ajkuun

Li qatinmit, jilon laq komon re qatinmit wi kristyan tichaakun taq re jkunaj yaaj kristyan; wi anm pach wunaq ajkuun taq, wi tijkunaq taq chi' anm, xib'rikil, q'aje'l, anm b'esal jch'oolaq pach ajiyom re anm. Ajiyom jchaakaq ri jikik yaaj anm, ri rechaq tichajin taq re jun anm ri re' titzib' chirij jun ra nee'. Wi ajkuun re ak'l b'esaj jja'aaq, qesal jje'aaq jwi'l q'aje'l rijaq, wi ak'l wi tzaqom ch'oolal rechaq pach chi' anm. Wi taq ra nee' jor tijya' chi anm rechaq, jwi'l ajkina jchoq'b' jkik'elaq.

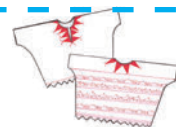
Wi yajel tijya' rechaq yaq wunaq chop qesem ch'ool, ri re' jun wunaq jor tireqaj al taq eqa'n, jwi'l k'uli rajwaxi' tijtok jun ajkuun re tijkunaj, re qesem ch'ool, ri re' tikunsaj yaq wunaq tiximsaj jch'oolaq la paas ri re' tijiksaj taq li tuuj. Re qesem ch'ool wi anm tiyajar chub', jwi'liri rasjwax na tijiksaj taq li tuuj.

Rik'il kiib' qapach tiqatz'iib'aj nen tita'saj chqe li tz'onin ri.

Ojchaakunk

- ¿Nen kunb'l tijkoj jun ajkuun ri re' jun ra ak'l wi chi' anm re?
- ¿Nen kunb'l tiya'saj re jun kristyan we ne wi chib'rikil re?
- ¿Nen chaak tijya' qesem ch'ool re kristyan?
- Qatz'iib'aj jb'iij ajkuun li qatinmit jilon li qakomon?

Ajtz'aaq

Ri tiqa' k'is kristyan tib'anow taq k'is qleen la' xoq'o'l, wi anm pach wi wunaq tijb'an taq chaak ri. Yaq wunaq ri rechaq tib'anow taq xaan re jib'aniik xan jaa, jilon re jib'aniik xoot re jaa. Xaan jaa, ri li ojr taq jaa tijb'an taq qamaam qatiit', jilon wi kristyan tijb'an taq aqan jaa lamas titz'aqsaj jxe', jwi'l k'uli kiib' jwiich jaa turan taq ajtz'aaq, wi xaan jaa, jilon wi aqan jaa lamas titz'aqsaj jxe' rik'il xoq'o'l.

Jilon re wi anm ajtz'aaq li qatinmit chopka': ajb'anal taq xoot re jlejiik waa, jilon ajb'anal taq xaar, ajb'anal taq b'ooj, ajb'anal taq t'u'y, ajb'anal taq choob' pach ajb'anal taq sayb' poom. Ri ri, k'is chaak tiran taq ajtz'aaq li qatinmit jilon laq jalan taq komon re qatinmit Tz'unun Kaab'.

Tiqatijoj qilib'

- Nab'ee tiqab'iij jib'iij juniir qleen wi wich wichb'l
- Tiqayol nen jchaakon chqe' li qak'aslemal nojel qleen b'anal jwi'l ajtz'aaq.

Qochooch

Qochooch ri jun luwr k'olb'al lamas ojwa'xwi'w pach nojel qech'elxiik, li qochooch wi taq qamaam, qatiit', qaqaaq qachuuch, qatz, qaq'uun jilon ni'l ech'elxiik chik. Li qochooch kla' ojwi'wwi'w jilon kla' ojwarwi'w. Li jun komon jilon li jun tinmit rochooch kristyan b'anal la' k'ii jwiich qleen chopka':

aqan jaa

xaan jaa

K'im jaa

xoot jaa

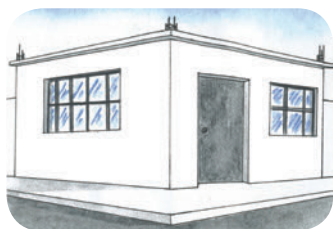
lep jaa

tz'olom jaa

kaxlan ch'iich' jaa

Kaxlan tzaaq jaa

nim jaa

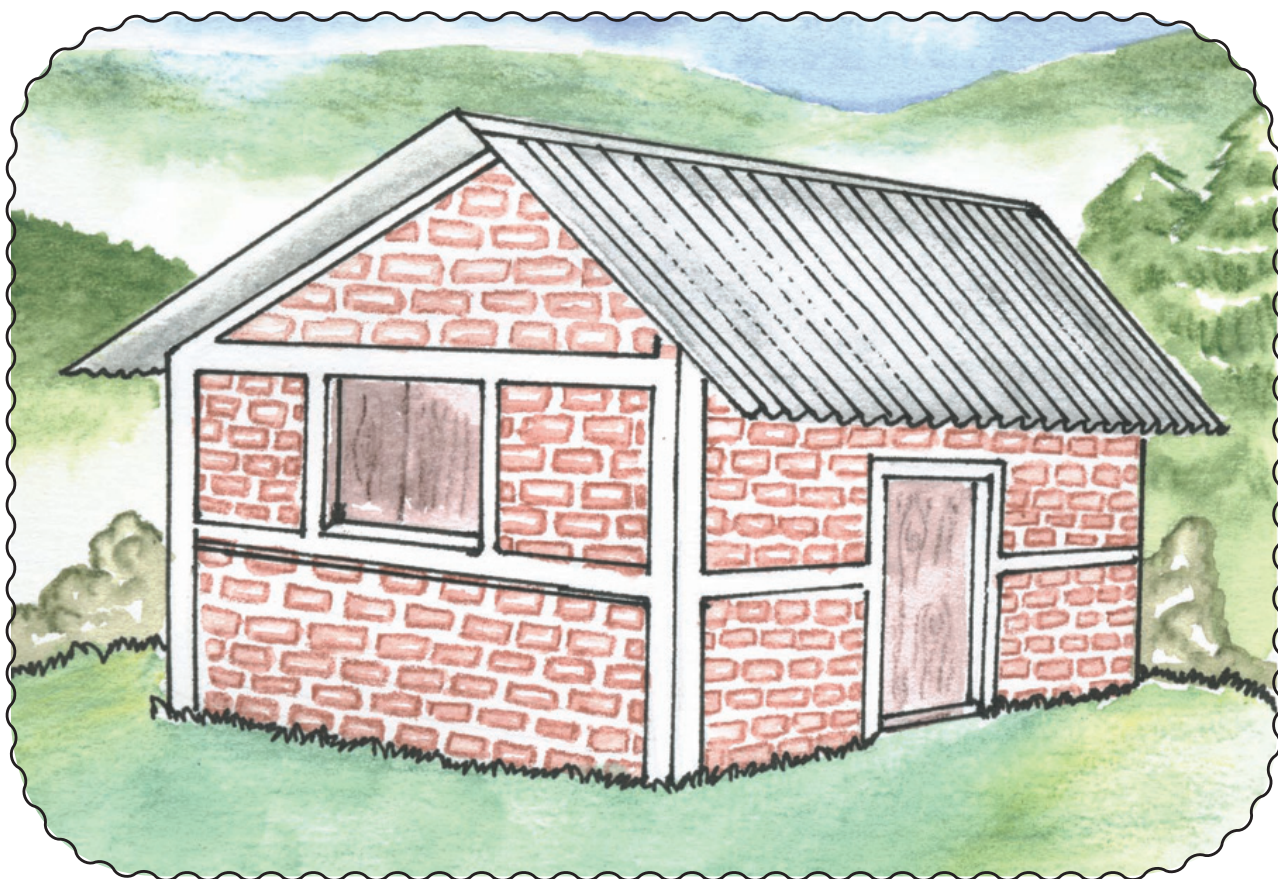
Qile'

Nen tijiin tiran yaq wunaq, jilon nen la' tijiin tiran taq wi'w jaa.

Qleen

Li jaa tijoib' tiqab'an jun ra nuuch' jaa. Re chaak ri looq' tiqakoj xoq'o'l, k'im, wuuj, chee', tz'olom pach ni'j qleen chik. Tib'antajk ajrik'ure' tiqak'ut chiwch ajtij. Chop ra k'utunk wi wich wuuj neri.

Tiqasik'ij jwiich

Poot' re aj Tz'unun Kaab'

Itz'iiaq'b'al ri tikutuw nen jb'antaj jun kristyan chijxo'l ni'j chik, li jun Komon jilon li jun tinmit, jwi'l k'uli, ri re' ti'lsaj jun anm kojol jpoot' jwi'l kla' nika' li ti'lsaj lamas tinmit tipewi'w jilon tib'ijsaj nen jtziib'al. Ojr juntiir anm aj Tz'unun Kaab', na'l taq rik'il jpoot'aaq, ri re' ajkina xyuq taq yaq K'iche' kristyan li tinmit Tz'unun Kaab', juntiir qaaj-chuuch tijkloj taq poot' chirij taq ra anm. Chop ka' tijyo'l taq qamaam qatiit', - ojr ri re' ajki na tiyuq taq yaq K'iche' kristyan, juntiir anm aj Tz'unun Kaab', tijkoj taq poot'. Ri re' jyuaq taq yaq K'iche', k'ii anm xk'uli taq rik'ilaq wunaq aj K'iche', jwi'l k'uli yaq anm xk'axsaj ritz'iqaaq jwi'l richijilaq, jilon wi ni'j xjsach jtziib'alaq. Wi ni'j anm xjsach taq jwi'l kita' retamaq re' jurub' ti'elwi' b'antajk re aj Tz'unun Kaab'.

Jilon k'uri wi nen chaak lajori k'ii yaq anm aj Tz'unun Kaab' kita' chiki' tijkoj taq poot', wi ni'j jwi'l jalan taq itz'ieeq tiyuq k'aysaj li tinmit Tz'unun Kaab' lajori, wi chiki ni'j kita' qus tirik'aj taq jkojik saq k'iix poot' jwi'l xk'omon rechaq jkojik kamiix re aj K'iche'. Poot' re anm aj Tz'unun Kaab' saq tilatun, ojr tik'axmaj tilatun ri re' titz'ajsaj na li jikilit. Poot' re anm aj Tz'unun Kaab', ketkik jqul lamas na'l taq ra jxaaq q'iij la', chirij ra poot' wi taq ra ka'n, chee' pach kutz'ii'j, jilon chiralaj k'iix

taq ra jchii'. Ojr poot' re aj Tz'unun Kaab' tiqe kemsaj juntiir. Ri re' x'eel ni'j saq itz'ieeq chik, xaq chaq la' tib'ansaj lajori. Jwi'l k'uli rajwaxi'n ti'etamaj nen jcholaj poot' re anm aj Tz'unun Kaab', wi k'ii kristyan kita' retamaq nen jtikarch, jilon wi ni'j kita' retamaq jurub' ti'elwi'w chiwchaq ojr taq qatiit', jwi'l k'uli lajori rajwaxi' anm pach wunaq aj Tz'unun Kaab' tiqetamaj nen jcholaj, jilon nen jb'aniik poot' re anm aj Tz'unun Kaab', re jilon li kita' tik'is li qab'antajk.

Jroox Junab'

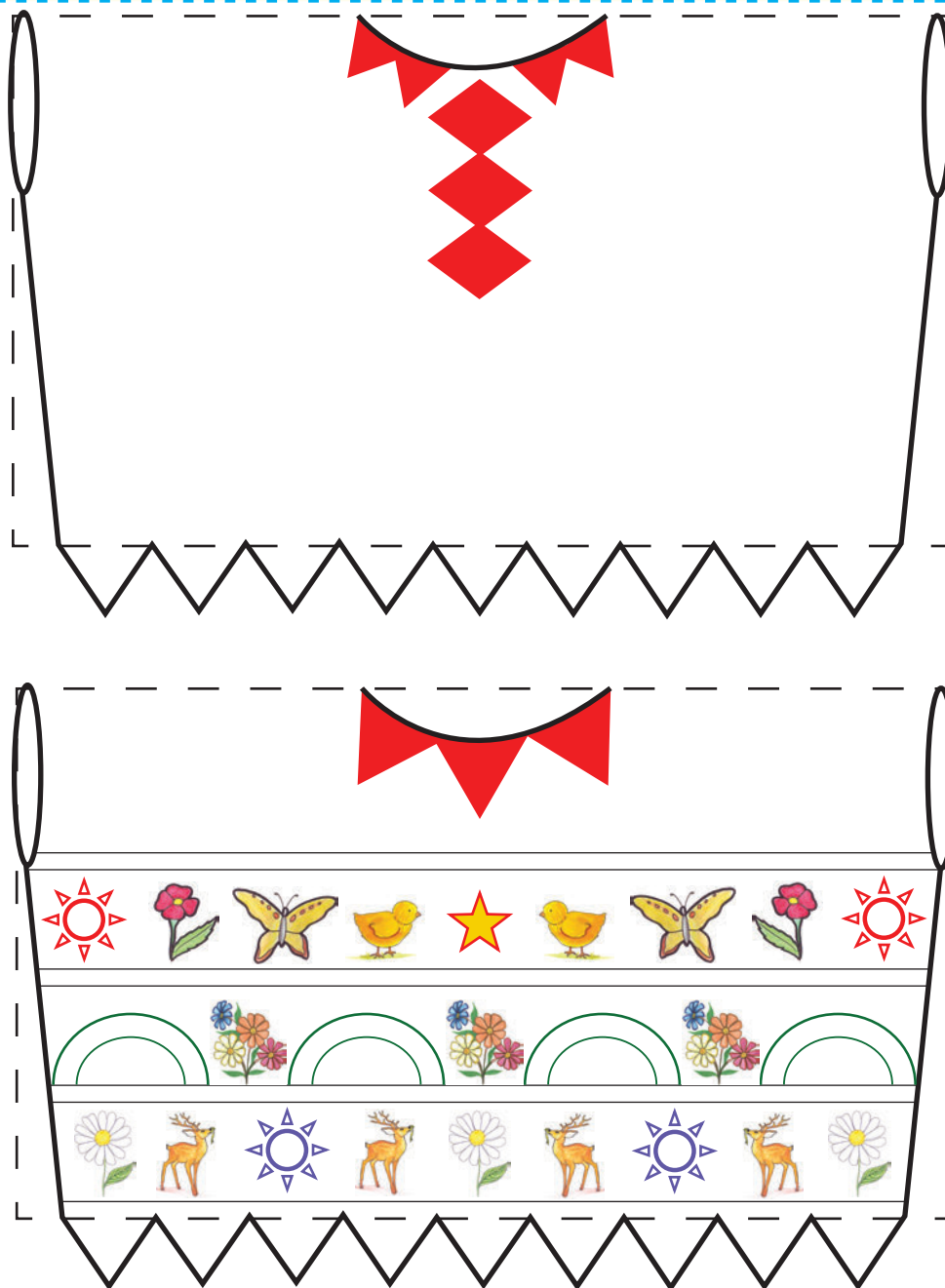
Yolooj Tziib'al

Qleen

Chi qajujunal tiqab'an jun ra poot', looq' tiqakoj itz'iyeq, b'aatz', tz'iib'ab'l pach tixerx; we kita' qleen ri qik'il, looq' tiqakoj wuuj, tixerx, tz'iib'ab'l pach tz'ajb'l; tib'antaj qawi'l tiqak'ut re ajtij.

Tiqatijoj qilib'

Tuuj

Tuuj, ri b'aka' jun ojr laj jaa, lamas k'is qamaam qatiit' tiran wi'w ratinaq, tuuj, ji b'anal chop jun ra nuuch' jaa, lamas anm, wunaq, ak'l ti'atin taq li jun jaa k'olb'al. Tuuj nim jpetiik, nim jb'antajk chiwchaq qamam qatiit'. Wi tuuj b'anal la' xoq'o'l jilon wi b'anal la' xaan, xilj wi jun muuch', b'anal la' ab'aj, lli muuch' kla' tinuk'saj q'aaq' re tijmiq'saj jaa' re tib'ansaj atin li tuuj. Chiiwchaq qamaam qatiit', tuuj seb'laj nim jpetiik jwi'l b'aka' kla' tikojsaj taq wi'w kristyan wi taq xilj jun yajel. Tuuj k'ii yajel tijkunaj chop ka' kosik, chaq' tyo'jl, k'axk'ol ch'ool, tiresaj teew, k'oxk'ol b'aaq' pach tyo'jl, jilon re' qus re tijpetzaj ra'l jtuu' jun anm tijiin tijtuu' rik'lal. Li tuuj tikojsaj k'ata'n maq'na' pach re tipetzaj q'aaq' rik'il alub'; ri re' jun anm jun wunaq ti'elch li tuuj rajwaxi' k'ii q'uniik tijkoj chirij jilon re' rajwax tijpis jb'aa. Ri re ajri tikojsaj jun aak' tuuj, qamaam qatiit' tijsik'ij taq jsantiil tuuj, lamas tijb'iij taq – mat k'attaq tiit', jilon re', ri re' jun kristyan ti'elch li tuuj tijb'iij na – kuy taq inmaak, re nojel kristyan wi taq li jaa k'olb'al.

Nen tiqetamaj

Tiqaq'asaj jwiich tz'onink wi li wuuj. Tiqatz'iilb'aj nen tiqachomorsaj.

¿Nen chaak tuuj li jun jaa k'olb'al?

¿Nen yajeel tijkunaj okem li tuuj?

¿Nen chaak wi muuch' li tuuj?

¿Nen rajwax na tijb'an jun kristyan ri re' ti'elch li tuuj?

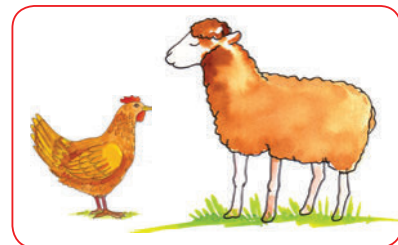

Tiqasik'ij jwiich

Li Tz'unun b'antajk, ri re' tik'isi' jun ra nee' li jun jaa k'olb'al, seb'laj nim jpetiik chiwchaq qamaam qatiit'. Ri re' ajkina tik'isi' ra' nee', jqaaj tib'e chijtokik jun kirneer, wi ni'j tijtok taq puuy pach jchuuch ak', re titijsaj. Ri re' tik'isi' jun ra ak'l, titaw taq k'ii kristyan chijsolaj ra nee', kristyan tijk'om taq b'i re jchuuch ra nee' q'oor, sub'an, k'oxob', iik, retz'k'ajan pach saqmolb' ri ri rikil tijtij jun ajtuuj anm, lajori wi tik'omow taq b'i ti'niik pach ni'j qleen re ajtuuj anm.

Jk'uliik jwiich tuuj

Ri re' ti'el jun xman re ra' nee'; tib'ansaj jun wiik' rik'il juntiir ech'elxiik, wi jaa k'olb'al lamas tikomsaj kirneer, jilon ni'j chik tijkomsaj taq ak'. Re q'iij li wunaq, tijwaj jaa k'olb'al rik'il xaqchaj, jilon re' tijk'at poom. Jun quslaj etamb'l kan ya'l chqe jwi'l qamaam qatiit', ri re' wichaq jun xman re la nee', ri re' q'iij li lamas titzaq jmuxu'x ra nee', we ne wunaq jqaaj tijk'omb'i chub' jun chee', we ne ra anm ji timuqsaj chiralaj kaa'. K'is no'j k'utunk li nim jpetiik. Tib'ijsaj jk'uliik tuuj re, jwi'l ri re' titaw jun xman re ra nee', ajiyom tijk'is jkojiik anm li tuuj, jwi'l k'uli tib'ijsaj jk'uliik tuuj re, jwi'l ri q'iij ri, lamas yaq ajiyom tijk'is taq jkojiik anm pach ra' nee' li tuuj. Re q'iij ri taq ra ak'l ajchiq'i'm tib'ansaj ritinaq li wuran re kita' tijya' jchi' tuuj rechaq. Jilon re', re q'iij ri juntiir ech'elxiik tiran taq ch'ojniik re juntiir jaa k'olb'al, re tiresaj taq nojel tz'iil wi li jaa k'olb'al. jwi'l k'uli seb'alaj nim jpetiik k'ulb' tuuj li qab'antajk.

Ojtz'iib'ank

Tiqatz'iib'aj nen no'j k'utunk xqetamaj re etamb'l: Jk'uliik jwiich tuuj li Tz'unun b'antajk.

Tiqatijoj qiiib'

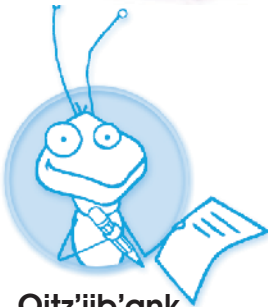
Xojoj patzka'r

Wi jun q'iij ojr taq tziij , qamaam qatiit' wi taq li ki'kotemal rik'il jwich uleew, wi jun q'iij aj Tz'unun Kaab' kita' chiki' xjkuxtaj taq Ajaw, jwi'l k'uli Ajaw kita' chiki xjtaqch jab' lamas xkom taq ab'iix, jilon re awaj tzaqe'l chaq jch'oolaaq. Jwi'l k'uli qamaam qatiit' aj Tz'unun Kaab', xjkuxtaj taq Ajaw, lamas xjk'at taq poom, lamas Ajaw kita' xjta jtzii jtz'oninkaq. Jwi'l b'aka' li ojr taq qamaam qatiit', xpe rechaq xjresaj taq jwich awaj

pach chee', xjmol taq jun xojoj, lamas xjresaj taq jsaal ritz'iqaaq, xojoj ri xjkoj taq jb'iij **xojoj Patzka'r**, lamas ti'el taq awaj chop: K'ulmaam, Juch'an, Xiik, Jooj, Tz'ikin, Utiw, Yak, Kuuk, Keej, Tz'ii', B'alam, Jomeet', Tze'l, Xutneel, Keq Pulux, Pujpuchii', Raxteew pach K'ab'k'ixe're. Ri taqari awaj pach chee', xxojow taq chiwch Ajaw jwi'l kita' tiqeej jab' li tinmit Tz'unun Kaab'. Ri re' Ajaw xril xojoj re Patzka'r; besal q'iij taq ra ka'n xjya' taq jb'iij jpetik jab' chub' witz Kaquljaw, xta'maj koypa' ajrik'ure' xqej jab' chub'aaq qamaam qatiit', neri k'uri xtikarwich xojoj re Patzka'r lajori we kita' tiqeej jab' li qatinmit Tz'unun Kaab', ti'esaj xojoj Patzka'r jwi'l nimaq taq kristyan jilon jwi'l ajmortomb'.

Neri tiqatz'iib'aj juniir jb'iij kristyan nen tixojow taq li xojoj Patzka'r

Ojtz'iib'ank

Tiqasik'ij jwiich

Kiib' ak'l xwux taq k'ooy

Taq ra kiib' ak'l ri, iitz' tijchaakuj taq nojel q'ij. Jun q'ij, jqaaj xij rechaq. -chweeq atb'e taq li chaak. - jaan xche' taq. Xaq xsaqar xe' taq li chaak. Ri re xq'ajch taq, jor kose'l taq, jilon li xq'asaj taq k'ii q'ij, jqaaj xjtz'onaj rechaq, ¿Nim na chaak raj chawijaq? - Kita' chiki nim raaj chqij, chweeq nik'aj q'ij tiqak'is xij taq. Q'ij li jor xnajtin taq, jqaaj jchuuchaq xb'ee taq chirilikaq li chaak, ri re' xtaw taq kita' chaak b'anal, jilon re' kita' taq ra ak'l, molom tzij xij taq, kita' chaak b'anal jwi'laq, iitz qe tirine' taq chub' chee' nojel q'ij. Xtoksaj taq kita' xta'saj taq. Xaqe xta'saj kiib' kolob' la jun chee', kla' kanal ritz'iqaaq chiralaj jun chee'; chub' jun nim laj chee' kla' wi taq chub', xwux taq k'ooy. Taq ra ak'l jwi'l isaq'arilaq pach molom tzij xwux taq k'ooy.

Nen tiqetamaj

Rik'il kijab' qapach, ojyoloow chub'.

¿Nen pixab' tiqesaj re jk'aslemal taq ra kiib' ak'l xwux taq k'ooy?

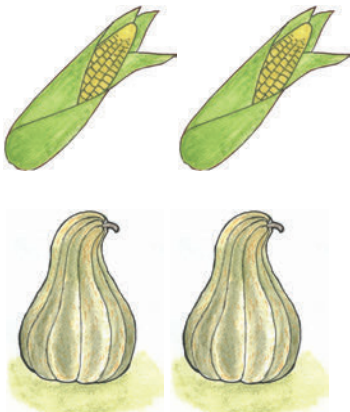
Q'iij kamnaq

Ri re' titaw jq'iijaaq qamam qatiit' kamnaq taq, seb'laj nim jpetiik chiwch qaqaaj qachuuch. Ri re' raj na kiib' oxilb' xman titaaw jq'iij kamnaq, nojel kristyan tib'e taq, laq jluwr kamnaq, re tiiresaj taq mees chirij kamnaq. Ri re' raj na jun q'iij re jk'ulik jq'iijaaq nojel kamnaq, qaqaaj qachuuch, tijrup taq b'ee, re jilon li qus rokiikaq ranm qamaam qatiit' li jaa k'olb'al. Re aq'ab' li, laq nojel jaa k'olb'al, tiwiasaj rik'il xaq chaj, jilon rik'il kutz'ii'j kamnaq; chiwch tyoox qaqaaj qachuuch tikan jye' taq xilj jun k'olb' ch'im, k'ux, mukun, waa pach ti'niik re nojel kamnaq, jwi'l b'aka' li qab'antajk tijb'ij taq qaqaaj qachuuch re aq'ab' li tiyuq taq nojel qakamnaq chijtjik jwaa ruk'a'aa.

Qile'

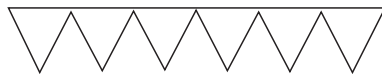
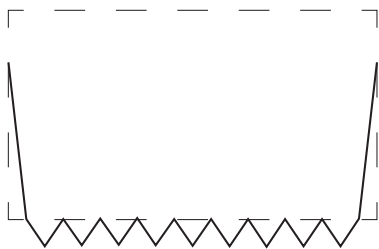
Nen jb'iij nojel qleen titijsaj ri re' titaw jq'iijaaq kamnaq li jun jaa k'olb'al li qatinmit

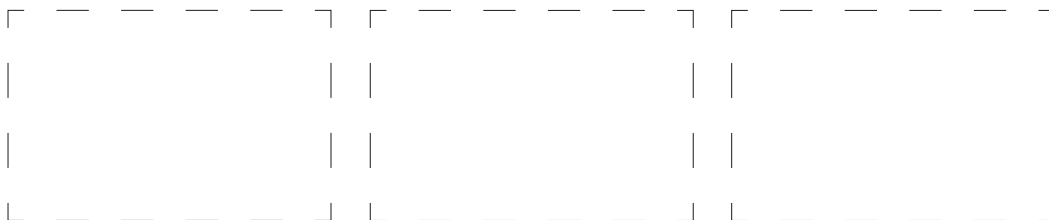

Pajb' no'j jroox tunaaj

- Qab'ane' rik'il wuuj jun ra poot' re aj Tz'unun Kaab'.

- Qatz'aje' jurub' yak xb'ansaj wunaq tijb'ij li Poop Wuuj.

- Qatz'iib'aj kijab' jb'iij q'iij re Cholb'q'iij.

_____

- Tiqatz'iib'aj nen tijkunaj kunb'l tz'iib'al wich wuuj.

Aruur

_____

Mansaniiy

_____

Anxuux

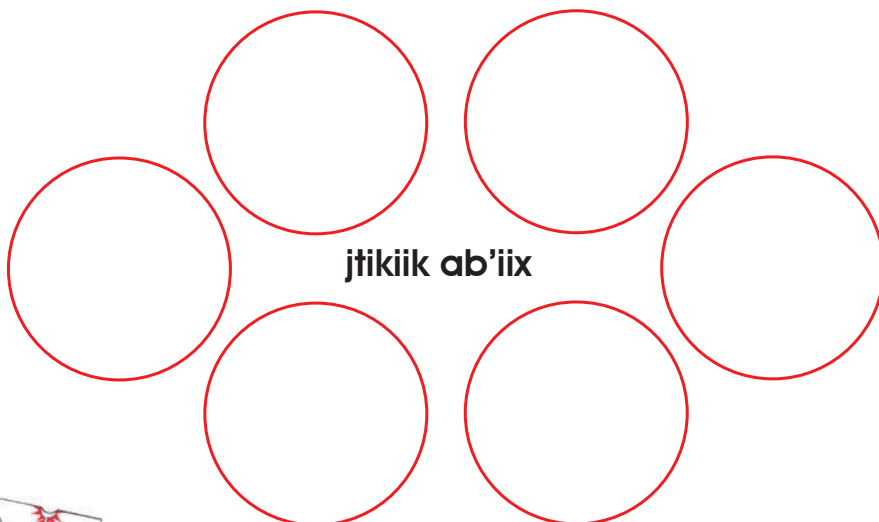
_____

Imuut'

_____

- Tiqatz'aje' nen chaak raj jtikiik ab'iix.

jtikiik ab'iix

JKAAJ TUNAAJ

Jwiich qachuuch uleew

Rayb' chaak

- Tijb'an k'ii jwiich wuuj rik'il jtz'iib'ank nen ka' jsuk'ulal tz'iib'an
- .. Tijkoj k'ii taq qleen li tziijb'al jilon li tz'iib'ank, re aak' taq no'j.t

Tiqatijoj qilib'

Rik'il kijab' qapach tiqatijoj qilib' re jb'iij yujultzii li Tz'unun
Tziijb'al

Yujultzii

Uspanteko

Jun q'eq rij t'uq,
tit'uqxin, tit'uqxin;
tit'uqt'un man
tuq' ri re' x'eelch
jor tit'uqxink man
q'eq rij t'uq.

Inat'o'w jinon
li atint'o'w; we
inat'o'w atint'o'w,
jwi'l inat'o'w
atint'o'w, chwaj
inat'o'w re
atint'o'w

We inwi'nk nen
rik'il inwi'nk, kita'
inwi'nk, we kita'
nen rik'il inwi'nk,
inwi'nk we wi
inpach inwi'nk.

Inaq'an, ataq'an,
nen chaak ataq'an
we inaq'an,
tzi'ataq'an we
kita' inaq'an,
we ataq'an kita'
inaq'an.

Tiq'aaq'an loq'laj
q'aaq', loq'laj
q'aaq' tiq'a'qan,
q'aaq', q'aaq',
q'aaq' rik'aj
loq'laj q'aaq'.

k'ut nen chawaj
tak'ut, we kita'
tak'ut mak'ut,
ri we chawaj
tak'ut, k'ut nen
re chawaj tak'ut.

Tiqaka'mulaj rik'il qapach: Ajtij injtijoj li tijoj ib', li tijoj ib' tijiin injtijoj ajtij; ri ajtij
ojtijon li tijoj ib', mat wi ajtij li tijoj ib', kita nen ojtijon li tijoj ib'.

Tiqasik'ij jwiich

Rik'il kiib' qapach tiqasik'ij jwiich, ajrik'ure' tiqachomorsaj nen k'ure'.

Chomorsan b'aa

Tinya' jchoq'b' chee'
inwi'l tijjek' taq jchoq'b' uleew
inwi'l tik'iij chee'
¿Nen k'ure'?

Inteb'aj, intz'apij
inb'ansaj la chee', la' ch'iich'
inteb'aj tisaqar, intz'apij laq'ab'.
¿Nen k'ure'?

Inkojsaj ri re' wi teew
Inesaj ri re' wi q'aaq'
Inb'anal la b'aatz', la' itz'iyeq
¿Nen k'ure'?

wi keq, q'an, pach chaqj
qus intijsaj re rikil waa
we intijsaj inri, ti'ooq' ak'l inwi'l.
¿nen k'ure'?

Inwa'kat laq'ab'
inwar chi' q'aaq' laq'j
inchaak ri jtijiik ch'oo
¿Nen k'ure'?

Tiqatijoj qilib'

Tiqasik'ij jwiich ajrik'ure' tiqatz'iib'aj, ñnen k'ure' chomorsan b'aa tijiin tibansaj chiqe.

Wi li kaaj , wi q'iij nee', wi q'iij nim
tijk'ut qab'ee laq'ab'
tiril taq kristyan re tichaakun taq
ñ Nen k'ure'?

Ra nuuch', jor k'ax tityo'nk
tijb'an taq muul li uleew
jor tichaakun taq li komon chaak
ñNen k'ure'?

Ooj kiib' ketkaq ti'niik
qawi'l ooj kristyan tijta
nen tib'ijsaj re li jun yoloaj
ñNen k'ure'?

lin ra ka'n, wi nim, wi nuuch'
ji inwa'x wich xaan
inchaak ri jb'aniik keem
ñnen k'ure'?

Tisaqarsan, inqopqon in'elch
tinya' jsaqil, jmiq'inal jwiich uleew
inqeej ri re' ti'ook aq'ab'
ñnen k'ure'?

Tiqasik'ij jwiich

Tiqasik'ij jwiich, ajrik'ure' tiqatijoj qilib' rik'il qapach li jaa tijoj ib'.

Puqchomorsank

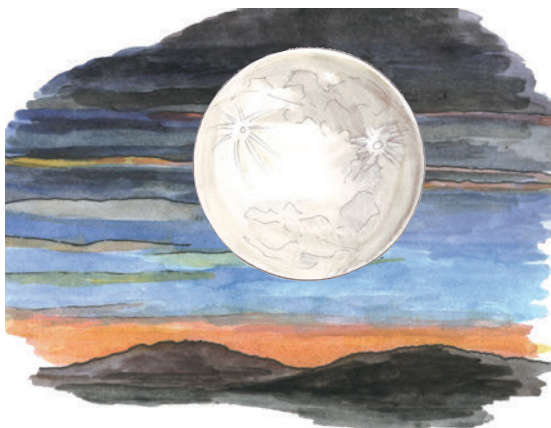
Ra saq'il kutz'iij

Ra kutz'ii'j saq'il rilik
jor qus rik'aj ruxb', seb'laj ki', ki'
nojel q'iij xaqe inb'it laj insok
inb'e chijtzaqik jaa' re, ra saq'il kutz'iij

Saq'il, saq'il rilik ra kutz'ii'j
wi' chijk'ulel wochooch
nojel q'iij tichupchun, tichupchun jwiich
jwi'lb'aka' jor saq'il tinatun.

Loq'laj inmaam

Mam atchaq ri'j, K'ii chaq ajunab'
jik'ulon nim,nim achomorsank
nojel awetamb'l xab'ij chwe
xink'ola' laj inchomb'l, k'omo chawe
We atb'e chweeq', kab'iij atinb'isa'ri
jwi'l nojel qus taq no'j xkanaye' chwe
Xichaq tikan wik'il nojel pixab' xaya' chwe
Kita' chwaj atb'e aat inmaam

Qatiit' iik'

Tiit' seb'laj tiqopopon, awiich laq'ab'
we tinwil awiich, jor tiki'kot wanm,
aat loq'laj qatiit' iik', ati saqil laq'ab'

tak'ut qab'ee, li q'equ'm aq'ab'
qus awilik wat chijk'ulel taq ra ch'umil
seb'laj qus awilik li kaaj, aat loq'laj qatiit'

Ojchaakunk

Rik'il kijab' qapach tiqatz'iib'aj puqchomorsank chub' nojel no'j ri.

Uspanteko

Qamaam qatiit'

Q'ojoom re qatinmit

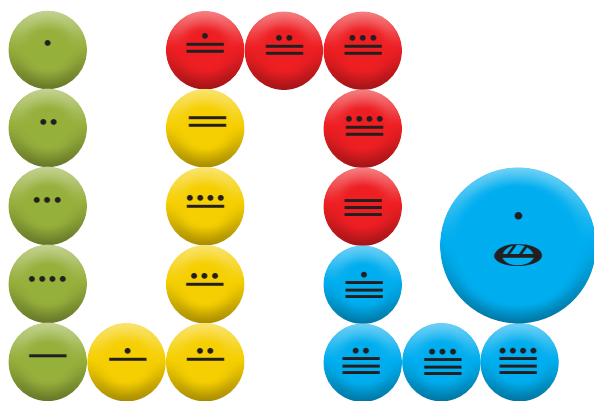
Tiqatijoj qilib'

Rik'il ajtij jilon qapach, tiqab'an taq ra b'iix wi wich wuuj.

B'iix

Ra tz'unun

Ra tz'unuun, ra tz'unuun
chop riliik jqaaj
jilon ikim, jilon ajsik
jilon chijwiich, jilon chirij.

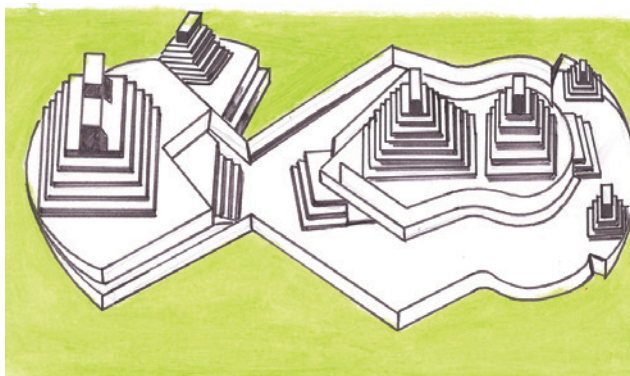
Jb'aa waqan pach inq'aab'

Jun, kiib', oxiiib'
kijab', joob', waqib',
wuqub', waxaqiib', b'elejeb', lujuu
Lajuuj jb'aa waqan, wi laj waqan
lajuuj jb'aa inq'aab' wi laj inq'aab'

Li Tz'unun Kaab'

Jo li Tz'unun Kaab' (Oxmul)
jumul qe ojsutink
ajsik kiib' qaq'aab'
ikim kiib' qaq'aab'
qatotoj b'ak'a qaq'aab'
jumul qe ojsutink

Jo li Tz'unun Kaab' (Oxmul)
jumul qe ojsutink
ajsik kiib' qaq'aab'
ikim kiib' qaq'aab'
qatotoj b'ak'a qaq'aab'
jumul qe ojsutink

Jroox Junab'

Yolooj Tziijb'al

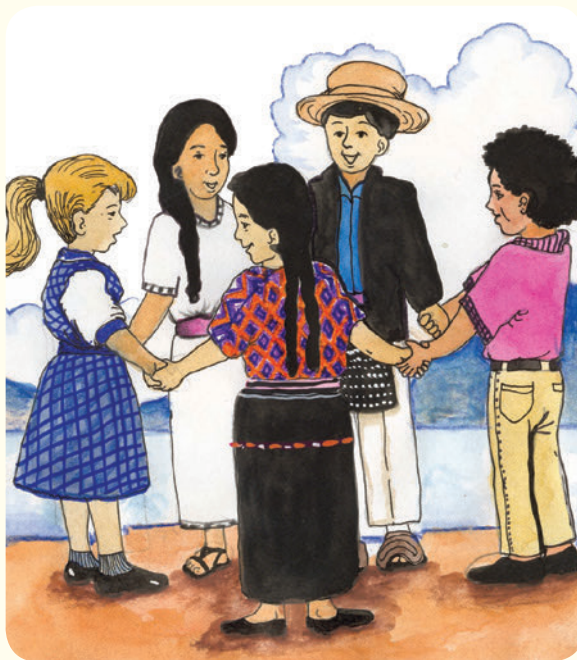

Tiqatijoj qiiib'

We ne jor atki'kot. (b'iix)

We ne jor atki'kot paq'paj aq'aab' (Ka'mul).
We ne jor atki'kot, at'ook qik'il.
We ne jor atki'kot paq'paj aq'aab'

We ne jor atki'kot rik'il awaqan (Ka'mul).
We ne jor atki'kot, at'ook qik'il.
We ne jor atki'kot rik'il awaqan.

We ne jor atki'kot attze'noq (Ka'mul)
We ne jor atki'kot, at'ook qik'il.
We ne jor atki'kot attze'noq.

We ne jor atki'kot rik'il oxiiib' (ka'mul)
We ne jor atki'kot at'ok qik'il.
We ne jor atki'kot rik'il oxiiib'.

- ¿Nen qleen xqetamaj re b'iix xqab'an?
- ¿Nen tziiij xqaka'mulaj jb'iij li b'iix?

Tiqatijoj qilib'

Ajtij pach ak'l tijka'mulaj taq jb'aniik ra b'iix wi wiich wuuj.

Inch'opin inb'ee li tijoj ib'. (b'iix)

Inch'opin, inch'opin inb'ee li tijoj ib'
inch'opin, inch'opin inb'ee chijtijoj wib'
ajsik' kiib' inq'aab', ikim kiib' inq'aab'
paach, mex , mex, paach

Inch'opin, inch'opin inb'ee li tijoj ib'
inch'opin, inch'opin inb'ee chijtijoj wib'
ajsik' kiib' inq'aab', ikim kiib' inq'aab'
Paach, mex , mex, paach.

Jroox Junab'

Yolooj Tzijb'al

Qleen

Li qawuuj tiqesaj jwiich taq ra ak'l , chop tijb'ij li b'iix, ajrik'ure tiqatz'aj jwiich la' tz'ajb'l.

Tiqasik'ij jwiich

Tiqasik'ij jwiich ra b'iix, ajrik'ure' tiqaka'mulaj rik'il qapach

Li nimq'iij re qatinmit. (B'iix)

Li nimq'iij re qatinmit inxinloq' jun inq'ojoom
Plom, plom inq'ojoom
li nimq'iij, li nimq'iij, li nimq'iij re qatinmit.

Li nimq'iij re qatinmit inxinloq' jun insuu'
tuu, tuu, ra insuu', plom, plom inq'ojoom
li nimq'iij, li nimq'iij, li nimq'iij re qatinmit.

Li nimq'iij re qatinmit inxinloq' jun intzojtzoj
tzoj, tzoj, intzojtzoj, tuu, tuu, insuu',
plom, plom inq'ojoom
li nimq'iij, li nimq'iij, li nimq'iij re qatinmit.

Li nimq'iij re qatinmit inxinloq' jun intamb'oril
pum, pum, intamb'oril, tzoj, tzoj intzojtzoj,
tuu, tuu, insuu', plom, plom inq'ojoom.
li nimq'iij, li nimq'iij, li nimq'iij re qatinmit.

Rik'il juniir qapach tiqaq'asaj jta'ik q'ojoom, suu', tzojtzoj pach tamb'oril. Jilon
re tiqatok ni'j q'ojoom chik rik'il qapach.

Tiqasik'ij jwiich

Yolol tziiij

Saqb'ee

Saqb'ee ri jun ra ak'l tipe li Komon Ch'ola', re wi li jkaab' junab' li tijoib' Ch'ola', re nojel b'esal q'iij, ri re' tiqajch li tijoib' tib'e li yuuq', wi jkirneer pach jwakx, nojel q'iij ri re' tib'e li yuuq' tikub'ar chi' nim jaa', chijtökik kar.

Saqb'ee ri re' tiqeej q'iij tijk'omb'i j taq ra jwakx pach taq ra jkirneer li rochooch, ri ri' jk'aslemal Saqb'ee li komon Ch'ola'.

Ojchaakunk

Tiqatz'iib'aj jun ra yolol tziiij chub' ra wichb'l wi li jxaaq wuuj, titz'iib'amaj ajrik'ure' tiqasik'ij jwiich chiwch qapach. Re chaak ri rajwaxi'n tiqatz'iib'aj la jun jalan wuuj chik.

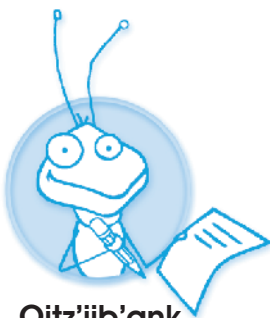
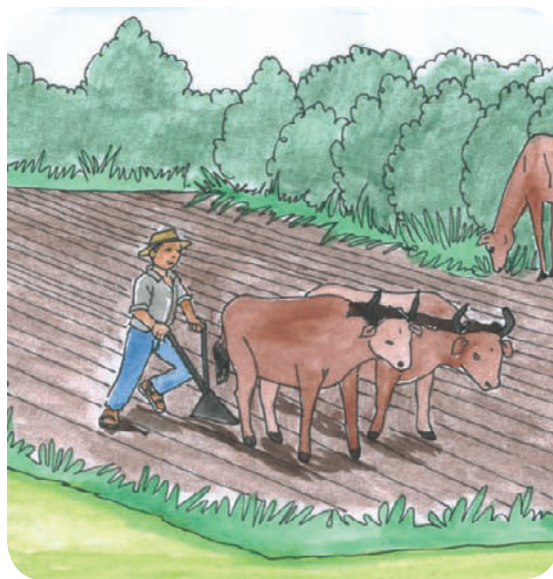

Jk'aslemal Xuur

Xuur wi jo'lajuuj jjunab', ji tipe li komon Ch'ipaq re tinmit Tz'unun Kaab'. Re nojel q'iij tijt'o' jqaaj li chaak, nik'aj q'iij tichaakun, nik'aj q'iij tib'e li tijoj ib', li k'isb' xman tichaakun chirij maq b'oyx re tijk'up taq uleew re titiksaj jwiich uleew. Xuur wi kiib' jb'oyx, ri tik'upun taq uleew re titiksaj ab'iix, pach kinaq li komon Ch'ipaq', kla' kristyan tijtik taq ab'iix pach kinaq' wich taq'j re Chi' Chiik, luwr ri, ji wi rib'aj komon Ch'ipaq'. Xuur ri qes nab'i'al chiwch rech'elxik, re chaq tit'o'on taq re chaak li jaa k'olb'al jwi'l k'uli jor ti'ajwaj jwi'l jqaaj jchuuch.

Ojtz'iib'ank

Li qawuuj tiqatz'ib'aj jun paaj tzij chub' qak'aslemal chop k'utunk re jk'aslemal Xuur, titz'iib'amaj qawi'l tiqasik'ij jwiich chiwch ajtij.

Nen tijya' jwiich uleew chaqe

Jwiich uleew k'ii qleen tijya' chqe li qak'aslemal, jwiich uleew ri b'aka' juntiir qleen k'omem rib'aaq c h o p awaj, chee', ab'aj, jaa', kristyan pach ni'j chik. Ri b'aka' juntiir taq ra awaj, chee', ab'aj, witz, jaa, pach kristyan juntiir wooj wich uleew. Chopka' ra keej rajwax tijtzuq rib' la' wuran, jilon ra kuuk tijtzuq rib' la jwich chee', jun kristyan tijtzuq rib' la wuran jilon rik'il jti'nik awaj, jwi'l k'uli juntiir nuk'ul qilib' qawi'l wiich uleew, jwi'l k'uli ooj juntiir wi qachaakon li wiich uleew kita' jun nim, kita' jun nuuch', nik'oj qe chiiwch Ajaw.

Jroox Junab'

Qile'

Qile' nen qleen wi wich wichb'l ajrik'ure' ojoyoloo rik'il qapach chub' nojel qleen.

Yolooj Tzijb'al

...

Tiqasik'ij jwiich

Riliik jwiich uleew

Li qab'antajk jalan riliik qachuuch uleew tiqab'an, nojel k'utun ri, ri qaqaaj qachuuch tik'utuw taq chiqawch li qak'aslemal. Chop li qab'antajk, wi li nen jloq'aj Ajaw tiqab'an, li qochooch tik'utsaj chiqawiich jwi'l qech'elxiik. Qab'antajk rajwaxi'n tiqaloq'aj jilon wi qakojon re qamaam q'iij, re qatiit' iik'pach re qachuuch uleew. Riliik jwiich uleew nim jpetik, chopka': taq ra ka'n, taq ra chee', loq'laj jaa', jilon nojel jwiich chee'. Li qab'antajk riliik jwiich uleew seb'lan nim jpetiik chopka' we ne tijta' jyaaq qatiit' iik', jilon qamaam q'iij k'is qaqaaj qachuuch tijsik'ij taq rik'il ch'iich' taq qleen, ri ri jun k'utunk re riliik jwiich uleew. Riliik jwiich uleew, ri nojel no'j k'utun kan ya'l chqe jwi'l qaqaaj qachuuch chub' nen riliik jwiich uleew tiqab'an na.

Ojchaakunk

Li qakomon, jilon li qatinmit tiqak'ot jchii' jun nim kristyan, re tiqatz'onaj.

¿Nen riliik jwiich uleew tijb'an taq qaqaaj qachuuch?

¿Nen chaak jalan riliik jwiich uleew tiran taq aj Mayb' rik'il aj Kaxlan?

Loq'laj jaa' pach loq'laj chee'

Loq'laj jaa' seb'laj nim jb'aniik li qak'aslemal, jwi'l b'aka' ri tiqakoj re tiqatij, jilon ri tiqakoj re tiqab'an qatin, re tich'ajsaj itz'iyeq; loq'laj jaa' xaq taqe chaakon chqe ooj, jwi'l tichaakon re taq ra chee', jilon re taq ra awaj. Jwi'l k'uli we ne wi chee', jilon re' wi jaa'; kla' nika'li rajawaxi'n tiqachajaj jwiich chee' re jilon li kita' tik'is qajaa' chiwch uleew, jilon li wi qak'aslemal jilon jk'aslemal taq ra ka'n, awaj pach jwiich chee'. Lajori tijiin tiqil li qatinmit Tz'unun Kaab', jilon laq

komon lamas kristyan tijiin tik'is taq jwiich chee', ri kita' qus jwi'l chi usil tik'is quk'a', jilon ruk'a' taq ra awaj jilon nojel chee' wi li qakomon.

Lajori seb'laj b'iis riliik witz, k'ichee'laj, jwi'l b'aka' tijiin jk'isik jwiich chee', we ne kristyan tijb'an taq na no'j ri, usiliri tik'is jwiich chee', jilon jwi'wl k'uli tipe cheqej chii' li qak'aslemal. Lojori qachaak ri jchajaj loq'laj jaa', jilon jtikiik loq'laj taq chee' re kita' tik'is jraxil jwiich qachuuch uleew.

Ojchaakunk

B'esal q'iij, wik'an inb'ee chijsolaj jun witz lamas wi'w chee' jilon lamas wi'w relexb'al jaa', ti'ilmaj inwi'l ajrik'ure' tinyol li jaa re tijoib' nen xwetamaj.

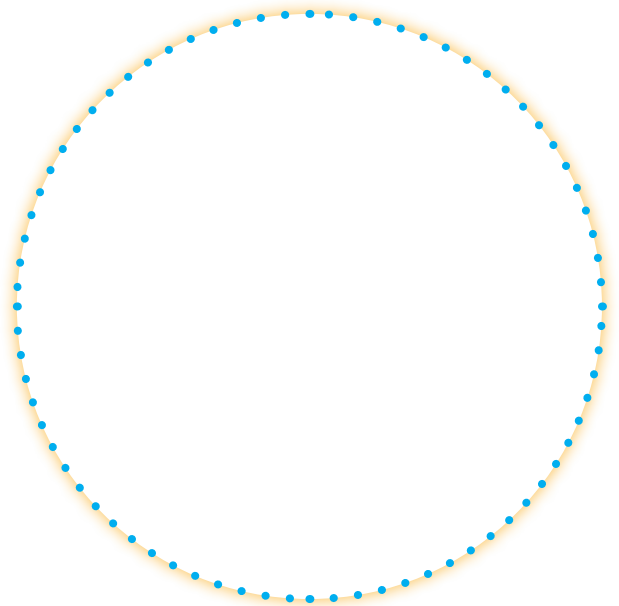
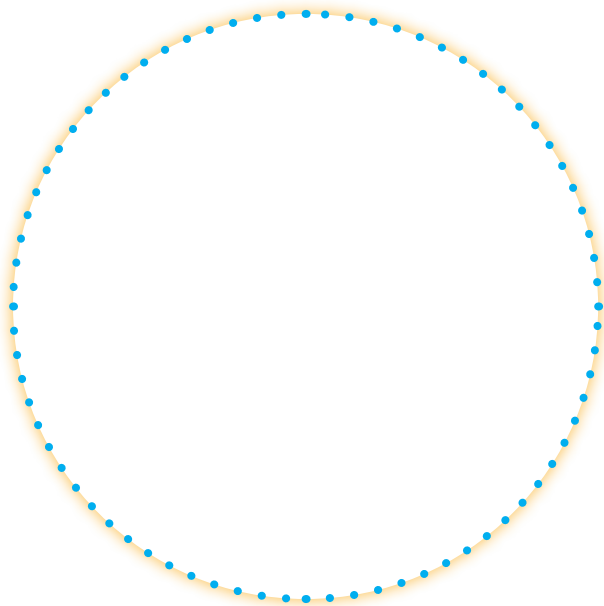

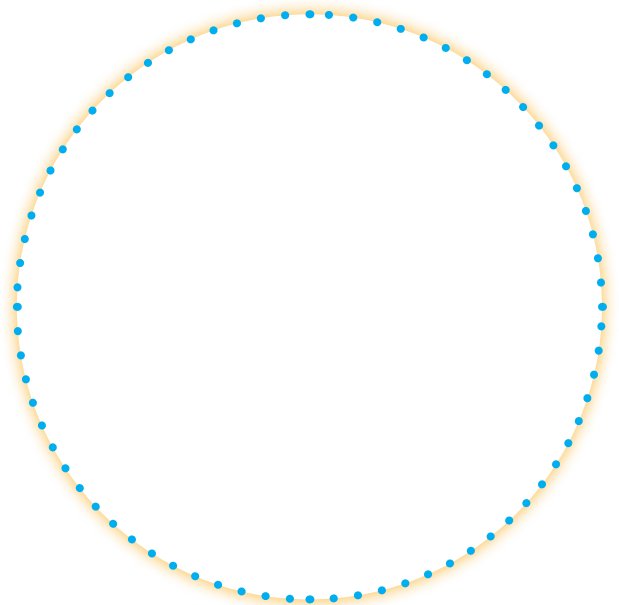
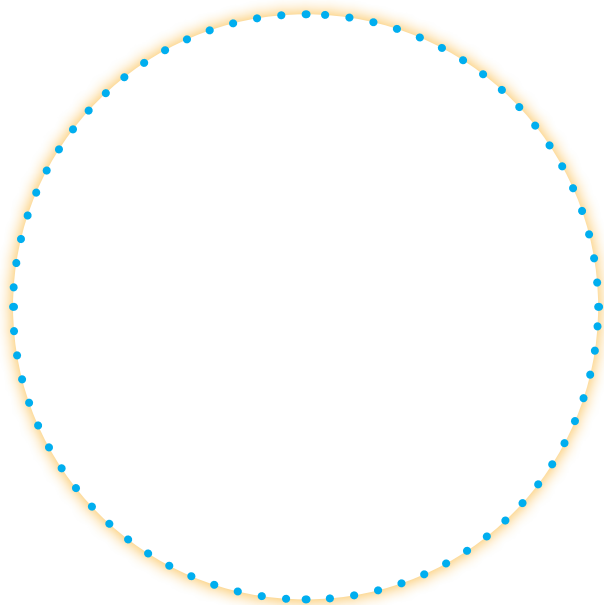
Qleen

Rik'il kijab' qapach ojchaakun, nab'ee tiqab'an jwiichb'l
kiib' luwr lamas ti'elaxwi'w jaa', ajrik'ure' tiqab'an jwiichb'l
kiib' luwr lamas wi'w kiib' k'ichee'laj; tib'antajk ajrik'ure'
tiqatz'aj jwiich

Kiib' luwr lamas ti'elaxwi'w jaa'

Kiib' luwr lamas wi'w k'ichee'laj

Uspanteko

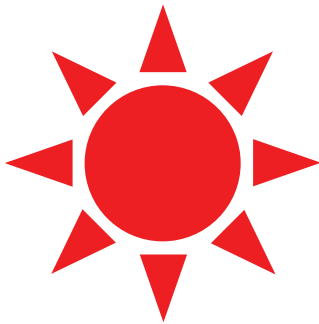
Q'iij, iik' pach ch'umil li qak'aslemal

Loq'laj q'iij ri timiq'san qe li jwiich uleew, ri re' tisaqarsan jor tichupchun tijk'ut qab'ee ri re' ojb'ee li chaak. Q'iij jor nim jpetiik li qak'aslemal jwi'l ri re' timiq'san qe, jilon ri tik'iyirsan re nojel kristyan. lik' ri tik'utuw qab'ee laq'ab', jilon ri tib'in chqe li qak'aslemal nen jb'aniik qachaak tiqab'an, jwi'l wi q'iij nee', wi q'iij ri'j kla' ili lamas tinqil na nen looq' jilon nen kita' looq' tiqab'an li qak'aslemal. Ch'umil ri tib'in jsuk'ulal qak'aslemal, ri tik'omow qab'ee wich q'iij saq, rik'il qach'umil looq' tiqab'an jb'ee qak'aslemal.

Qile'

Tiqil, ajrik'ure' tiqasik'ij jwiich pach'ul tziiij wi wich wuu

Ri timiq'san li jwiich uleew

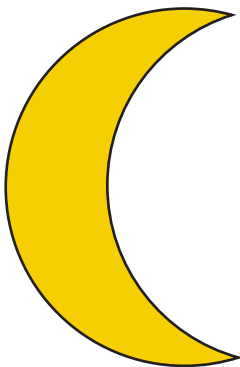
Tijya' jchoq'b' jwiich chee'

Tijk'iyirisaj jwiich uleew

Qach'umil ri tiya'w jsuk'ulal qak'aslemal

Ch'umil ri taq ra nuuch' q'aaq' li kaaj laq'ab'

Ri tipachlan taq Ajaw Ranm Kaaj

lik' ri tik'utuw qab'ee li q'equ'm

Ri tib'in chqe nen chaak qus tiqab'an

Wi nee' iik' jilon ri'j iik'.

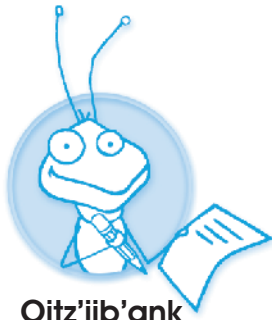

Nen tichaakon taq ra awaj

Taq ral awaj k'ii jchaakonaq li qak'aslemal, wi tichaakon re ti'niik, wi tichajin taq jaa k'olb'al, wi tit'o'on taq re kristyan re eqa'n, pach re ni'j qleen chik. Lajori tiqatz'iib'aj nen jchaakon taq ra awaj ri li qak'aslemal.

Ojtz'iib'ank

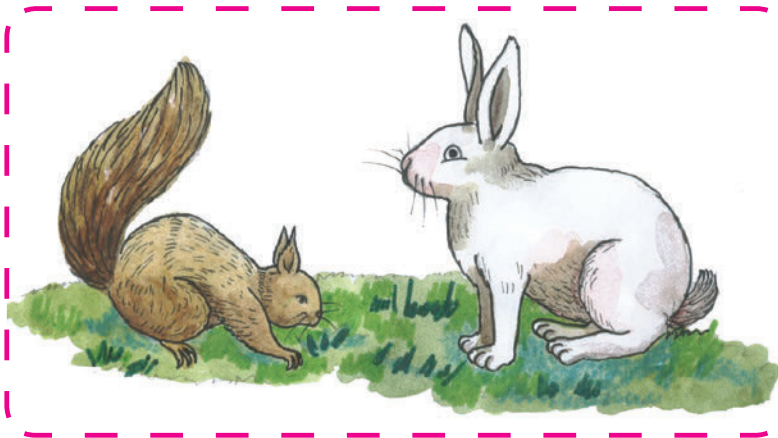
Imul pach kuuk.

Jun q'iij, ra imul pach ra kuuk xta' rib'aaq li b'ee, ra imul xij re ra kuuk:

- Lamas atb'ewi'w kuuk, xij imul.
- chub' jun chaj xche', ra kuuk
- Nen tab'ane' xij imul
- Inb'ee chijtokiik ch'ukuy, xij kuuk.
- Iruk' aat, xij kuuk re imul
- lin ji inb'ee chijtokiik kinaq, xij imul
- Seb'aj b'aka' uke b'esal q'iij tiqata' qiib', xij kuuk re imul
- B'esal q'iij xta' rib'aaq li b'ee, ra imul xsipaj jun kiitz jkinaq' ra kuuk, jilon ra kuuk xsipaj jun k'eer jch'ukuy ra imul.

Nen tiqetamaj

- ¿Nen xijb'an taq kuuk pach ra imul?

- ¿Nen no'j xqetamaj re jk'aslemal ra imul pach ra kuuk?

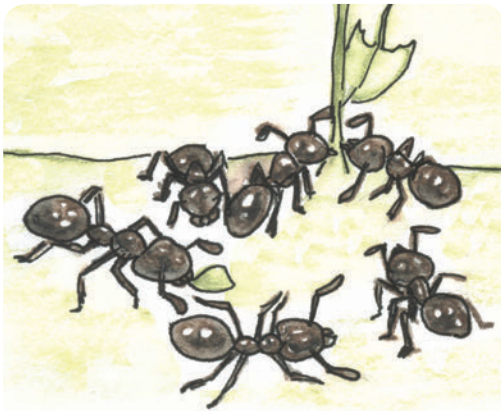

Jroox Junab'

Yolooj Tziijb'al

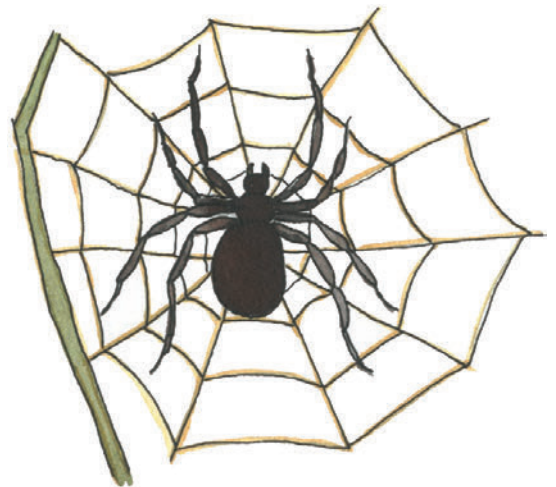

Taq ra sinik

Taq ra sinik, ri ri taq ra nuuch' ka'n tichaakun taq li komoon chaak, lamas tijt'o' rib'aaq re tiwi'n taq, ri re' tirik'aj taq, jqejiik nab'e taq jab', rechaq tijtok taq k'im re jwaaq re kita' ti'elch taq li jmulaq ri re tiqeej jab'. Jwi'l k'uli jk'aslemal taq ra Sinik jilon chop qak'aslemal ooj, lamas rajwa'xin tiqat'o' qilib' re tiqatzujb'eej qib' li jaa k'olb'al, rik'il qaqaaj qachuuch.

Am

Am ri jun ka'n wi jq'aab', wi raqan, rik'il jq'aab' pach raqan, jilon jchii', tikwi'n tiran jkeem, jchaak jun am tijb'an ri jun qus laj chaak chop jun ketkik keem lamas tijtitz' riib'. Qile' jausiil chaak tijb'an am, re kita' jech' tijb'an re jkeem, qile', jilon wi tiqetamaj re jchaak jun am. Jwi'l k'uli we wi jun chaak tiqab'an rajwaxi'n qus jb'anik tiqab'an re.

Ojtz'iib'ank

Nen xqetamaj re jk'aslemal taq ra sinik pach jk'aslemal am tiqatz'iib'aj li qawuuj.

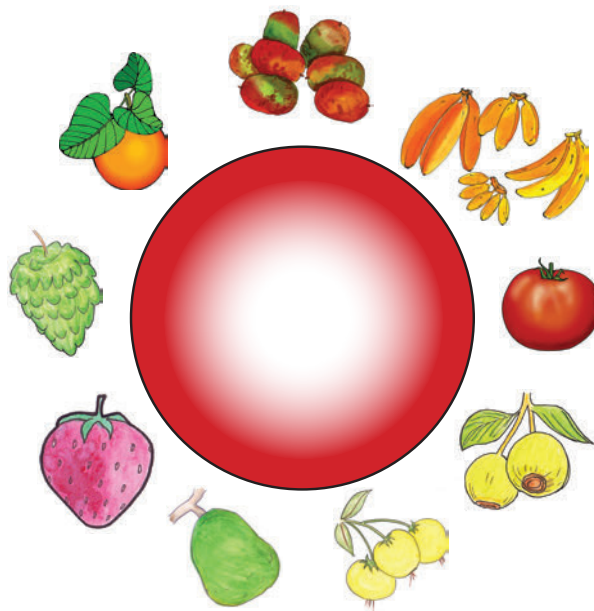
Jwiich chee'

Seb'laj saq'il riliik jwiich uleew rik'il nojel qleen wi wich uleew, chop ka' riliik jwiich chee' jilon jwiich wuran. Wi jwiich chee' qus titijsaj wi ni'j qus re jwaa awaj, wi ni'j qus re rikiil jilon wi ni'j qus re muniil. Qile' nika' ni'j.

Jwiich chee' qus re rikiil pach re waa.

Jwiich chee' qus re muniil.

Tiqatijoj qilib'

Xilj ra itz'ab' chaak, tiqatz'aqatsaj jtz'iib'aj taq ra jb'iij jwiich chee' wi li wuuj.

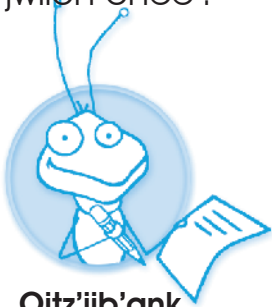
		q	i								
				m							t
				u	t	a					r
											a
		ch'									
				t	u						
				q'							
				o							
				o	a	r	a				
		l	i	m	u						
							k'				
						k	i				
i	x										t
	t	a	k	r	a						u
							p	i			k
				k	a	r	n	a			
				m							
				o							
k'	u										
			oo								
					k'	w	a				

Uspanteko

Nen tijya' loq'laj jwiich uleew chqe

Loq'laj jwiich uleew tijya' k'ii qleen chqe li qak'aslemal chop: jab', jaa', chee', awaj, ka'n, teew, q'iij, waa pach suutz'. Ri ri, k'is qleen tijya' jwiich uleew chqe li qak'aslemal, jwi'l k'uli yo'lkoj neri li jwiich uleew, jilon taq ra ka'n pach nojel jwiich chee'.

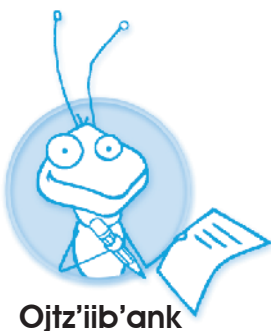

Ojtz'iib'ank

Tiqatz'iib'aj jun pach'ul tziiij rik'il chi jujunal wichb'l, lamas tiqatz'iib'aj nen tijya' jwiich uleew chqe.

Ojtz'iib'ank

Li qawuuj tiqatz'iib'aj kiib' pach'ul tzij rik'il chi jujunal wiichb'l wi wich wuuj, chop jun k'utunk wi li wuuj.

Wi kijab' raqan ra keej

Jor nim jqul man patx wi wich taq'j

Man kwa'y jor nimaq raqan rismal jb'aa

Ra penpen wi kiib' ruk'aa'

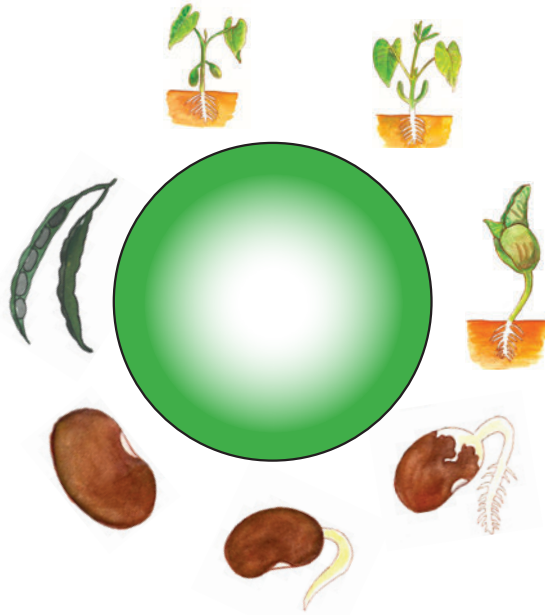

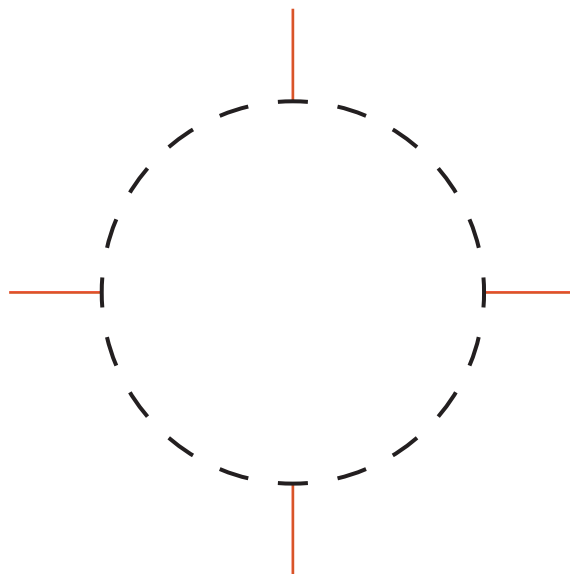
Jk'asmal jun ra wuran

jk'aslemal jun wuran nik' chop jk'aslemal jun kristyan, lamas ti'elax, tik'iyk, tiwichin ajrik'ure' tijya' chik aak' taq k'aslemal. Chop k'utunk ri.

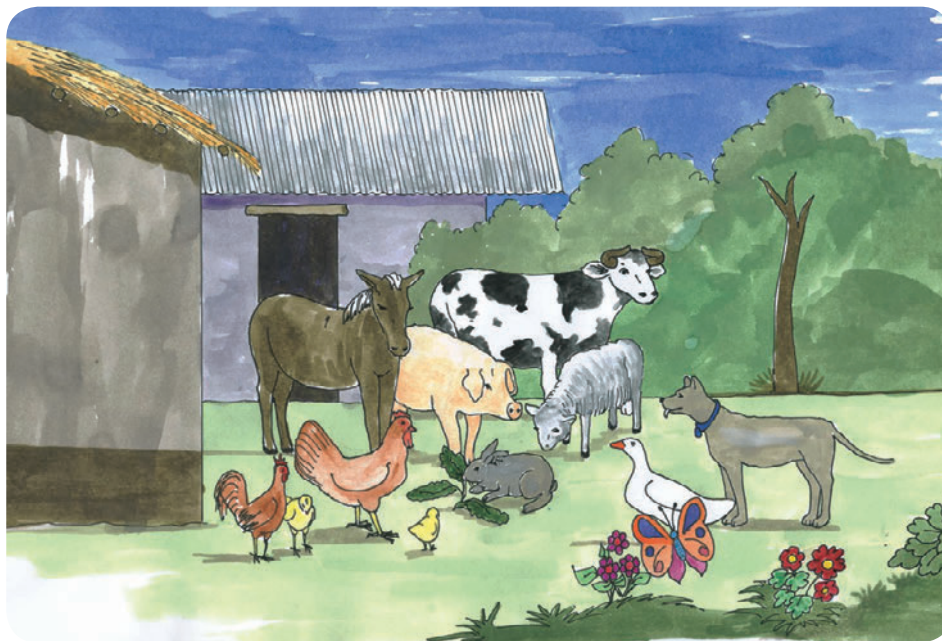
Tiqatijoj qilib'

Rik'il kiib' qapach tiqak'ut jun k'utunk lamas na'l jk'aslemal jun kristyan .

Taq ra awaj

Juntiir taq ra awaj, wi jchaakon taq li jwiich uleew, chopka' ra wakx tijtij wuran, k'im pach ni'j qleen chik. Ra tz'ii' ri tijtij waa, jilon tijtzuq riib' rik'il ka'n tijkomsaj; jilon ri tichajin rochooch jk'olb'al kristyan. Aaq ri jun awaj titijsaj jti'niik, re ji tijtzuq rib' rik'il ixiim, waa, wuran pach ni'j qleen chik.

Ojchaakunk

Tiqab'an jwiichb'l kijab' awaj kita' wich wiichb'l ajsik, ajrik'ure' tiqab'ij nen tichaakon.

Ojchaakunk

Qatoke' jb'iij **awaj pach ka'n** xil yujul tz'iib', qatoke': q'e'l jilon wa'l chop kiib' k'utun tz'ib'al la keq tz'ajb'l. qatz'ib'aaq li qawuuj tziiq xqata'w.

p	e	l	i	p	l	b'	y	U	s	ch'	l	o	l	a
a	T	b'	m		i	a	a	T	aa	oo	s	a	s	m
t	b'	m	u	l	a	l	k	ii	k'	K'	i	s	i	K'
x	a	y	l	a	ch'	a	i	w	s	a	m	o	l	o
i	k	uu	k	l	li	m	a	s	k	u	m	a	tz	a
x	ii	k	w	a	w	e	l	s	x	a	'	n	a	t
s	ch'	s	tz'	u	n	u	n	x	i		w	uu	ch'	uu
a	i	k	w	a	'	y	t	j	a	n	p	uu	y	n
Tz'	p	'	aa	n	Ch'	o	k	o	j	y	i	aa	s	a
j	o	j	q	a	x	ii	k	n	p	a	j	k	r	k

Tiqatz'iib'aj jb'iij awaj pach ka'n xqata'w li yujul tz'iib'.

_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

Jroox Junab'

Yolooj Tziijb'al

Pajb' no'j jkaaj tunaaj

- Tiqatz'iib'aj nen qleen wi wich uleew.

- Tiqatz'iib'aj nen tichaakon chaqe ni'j awaj ri:

- tz'ii'

- wakx

- kwa'y

- tuun

- Tiqatz'iib'aj nen tichaakon chqe ni'j jwiich chee' ri:

- Jal

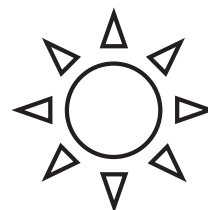
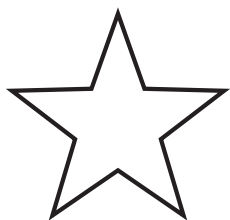

- Kinaq'

- lik

- Ooj

- Tiqatz'aje jwiich q'iij, iik' pach ch'umil.

- Qatz'iib'aj jun wichb'l re jun k'ichee'laj jilon re jun elexb' jaa'.

Chololtz'ij /Glosario

Uspanteko.....Español

Chomorsan b'aa.....Adivinanzas

Jun ranm tz'iib'.....Vocal corta

Kiib' ranm tz'iib'.....Vocal doble

Nim.....raqan tz'iib' Mayúscula

Nuk'ul tz'ij.....Consonante

Pach'ul tz'ij.....oración (gramatical)

Pixab'.....Consejo / formación moral

Retal jb'aniik chaak.....Iconos

Rayb' no'j.....Competencia

Ranm tz'iib'.....Vocales

Riliik b'iij.....Adjetivos

Ranm tz'ij.....Verbos

Takiil.....información

Tunaaj .....Unidad

Wiichb'l.....Ilustración

Yolooj Tz'ijb'al.....Comunicación y Lenguaje

Wuuj xkojsaaj

León Reyes, Paula (1999). **Monografía Comunidad Lingüística Uspanteka**. Documento Inédito. Guatemala.

Morales Santos, Francisco (2000) **Popol Vuh para niños versión infantil**. Editorial Piedra Santa. Guatemala.

Noj, Mario Ruben (2000) **Manual de Interpretación del Calendario Maya versión Infantil**. Editorial Nojib'sa. Guatemala.

Us Maldonado, Juan Antonio y Telma Angélica Can Pixabaj (2009) **Gramática Normativa Uspanteka**. Academia de Lenguas Mayas de Guatemala. Guatemala.

Us Maldonado, Juan Antonio (2008) **Yolooj Tziijb'al Nab'ee Junab' Uspanteko**. DIGEBI-MINEDUC. Guatemala.

Us Maldonado, Juan Antonio (2007) **La Vitalidad del idioma Uspanteko en el área urbana de Uspantán y las aldeas de Chipaj, Pinal y Las Pacayas**. Tesis inédita. URL. Guatemala.

RETAL IXIMULEW

Mapa Lingüístico de Guatemala

Idiomas mayas, xinka y garífuna

